

MINISTARSTVO ZDRAVLJA

DIREKTORAT ZA JAVNO ZDRAVLJE I BIOMEDICINU

PROGRAM MJERA ZA IMUNIZACIJE 2026-2028

SA AKCIONIM PLANOM 2026-2028

Podgorica, jul 2025. godine

Programom rada Vlade Crne Gore za 2025. godinu, u okviru Cilja 17 pod nazivom „Zdravlje građana i građanki je zalog za budućnost“, u Tački djelovanja 220, predviđena je izrada „Programa mjera za imunizacije 2026–2028 sa Akcionim planom 2026–2028.“

Ovaj program predstavlja strateški dokument koji detaljno definiše konkretne korake i aktivnosti usmjerene na povećanje obuhvata imunizacijom, s ciljem unapređenja zdravlja stanovništva.

Izradu programa realizovali su članovi i članice Radne grupe formirane od strane Ministarstva zdravlja Vlade Crne Gore, aktom broj 6-501/25-714/2 od 5. marta 2025. godine.

U Radnoj grupi, osnovanoj radi izrade programa i sprovođenja planiranih aktivnosti, pored predstavnika Ministarstva zdravlja kao glavnog nosioca procesa, učestvuju i predstavnici/ce brojnih drugih relevantnih institucija. Među njima, posebnu važnost imaju predstavnici/ce Instituta za javno zdravlje Crne Gore (IJZCG) i domova zdravlja sa teritorije cijele zemlje, uključujući, doktore iz Kliničkog centra Crne Gore (KCCG), Doma zdravlja Glavnog grada, Doma zdravlja Cetinje, Doma zdravlja Bijelo Polje, Doma zdravlja Berane, Doma zdravlja Kotor i Doma zdravlja Herceg Novi. Pored ovih institucija, u Radnoj grupi aktivno učestvuju i predstavnici/ce Fonda za zdravstveno osiguranje, Instituta za lijekove i medicinska sredstva (CInMED), Zdravstvene ustanove Apoteke Crne Gore „Montefarm“, te predstavnici/ce Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija. Ovakva široka i međusektorska saradnja omogućava usklađeno djelovanje svih nadležnih organa.

Rad na razvoju Programa mjera imunizacije obavio je multidisciplinarni tim stručnjaka, u kojem je učestvovalo ukupno 16 članova. Rodni sastav radne grupe bio je sljedeći: 13 žena i 3 muškarca. Ovakva zastupljenost pokazuje posvećenost inkluzivnom pristupu i ravnopravnosti polova u procesu kreiranja javnih politika u oblasti zdravlja. Široka participacija omogućava da se prilikom planiranja i implementacije aktivnosti u potpunosti uvažavaju potrebe i specifičnosti svih regija Crne Gore.

Svim članovima i članicama Radne grupe, odnosno nosiocima i nositeljicama aktivnosti, kroz Akcioni plan jasno su definisane obaveze i odgovornosti, kao i precizni vremenski okviri za realizaciju pojedinačnih zadataka. Svaka institucija ima jasno određenu ulogu, u skladu sa svojim nadležnostima i stručnim kapacitetima, što doprinosi efikasnom sprovođenju aktivnosti i sprečavanju preklapanja nadležnosti.

Pored organizacione strukture, Akcioni plan sadrži i detaljnu finansijsku konstrukciju. Za svaku planiranu aktivnost definisan je tačan iznos potrebnih sredstava, kao i izvor finansiranja, čime se obezbjeđuje transparentnost i održivost procesa. Finansijska sredstva obezbjeđuju se iz različitih izvora, uključujući državni budžet, Fond za zdravstveno osiguranje i druge dostupne izvore, u skladu sa vrstom aktivnosti i procijenjenim troškovima.

Na ovaj način uspostavljen je funkcionalan i jasno strukturisan okvir saradnje među institucijama, koji omogućava sprovođenje planiranih mjera na efikasan, koordinisan i održiv način, uz punu odgovornost svakog učesnika i učesnice u sistemu.

SKRAĆENICE

- **BCG** - skraćunica za (Bacillus Calmette-Guérin) vakcina koja se koristi za prevenciju tuberkuloze (TBC);
- **CInMED** - Institut za lijekove i medicinska sredstva;
- **COVID -19** - Corona Virus Disease 2019;
- **DTaP** - skraćunica za kombinovanu vakcinu koja štiti od tri bolesti (Difterije, Tetanusa i acelularnu vakcinu protiv Pertusisa - velikog kašlja);
- **DTaP3** - skraćunica koja označava treću dozu vakcine koja kombinuje zaštitu od tri bolesti: Difterije, Tetanusa i acelularnu vakcinu protiv Velikog kašlja (pertusis);
- **EIA** - European Immunization Agenda 2030 – EIA 2030 odnosno (Evropske agende imunizacije);
- **EU** - Evropska Unija;
- **HPV** - Humani papilomavirus;
- **IJZCG** - Institut za javno zdravlje Crne Gore;
- **KME** - Kontinuirana medicinska edukacija;
- **MMR** - skraćunica za vakcinu protiv tri bolesti (Morbila-malih boginja, Mumpsaušaka, Rubela-crvenke);
- **NITAG** - National Immunization Technical Advisory Group, **odnosno** (Nacionalna tehnička savjetodavna grupa za imunizaciju ili kako je u je Zakonom o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti definisano-Stručno savjetodavno tijelo za imunizaciju);
- **SOP** - Standardne operative procedure;
- **SZO** - Svjetska zdravstvena organizacija;
- **SMS** - Short Message Service, **odnosno** (Servis kratkih poruka);
- **UNICEF** - United Nations International Children's Emergency Fund, **odnosno** (agencija Ujedinjenih naroda koja brine o kvalitetu životnog standarda djece i omladine).

SADRŽAJ

SKRAĆENICE.....	2
I. UVOD.....	4
II. USKLAĐENOST SA NACIONALNIM ZAKONSKIM I STRATEŠKIM OKVIRIMA.....	5
III. OPIS STANJA	9
IV. OPERATIVNI.....	16
CILJEVI I PRATEĆI INDIKATORI UČINKA	16
V. AKTIVNOSTI ZA SPROVOĐENJE OPERATIVNIH CILJEVA	17
VI. OPIS AKTIVNOSTI NADLEŽNIH ORGANA I TIJELA ZA PRAĆENJE SPROVOĐENJA PROGRAMA	17
VIII. Edukacija i podrška roditeljima i ciljanim grupama	31
IX. Praćenje, evaluacija i istraživanje u oblasti imunizacija	33
X. NAČIN IZVJEŠTAVANJA I EVALUACIJA	33
XI. INFORMACIJE ZA JAVNOST O CILJEVIMA I OČEKIVANIM UČINCIMA PROGRAMA.....	34
XII. AKCIONI PLAN ZA 2026-2028. godinu.....	36
XIII LITERATURA.....	45

I. UVOD

Imunizacija je jedan od najefektivnijih i najefikasnijih alata u globalnoj borbi protiv zaraznih bolesti. Kroz široko primjenjivanje vakcina, mnoge bolesti koje su uzrokovale smrt i invaliditet, poput malih boginja, dječije paralize, difterije i tetanusa, danas su u najvećoj mjeri pod kontrolom ili su u nekim oblastima, regionima i državama eliminisane. Isključivo zahvaljujući imunizacijama, velike boginje (variola) su za sada jedina bolest koja je uspješno iskorijenjena sa lica Zemlje.

Osim što štite pojedinca, imunizacije doprinose stvaranju kolektivnog imuniteta, što omogućava da zajednica bude zaštićena, uključujući malobrojne ali posebno vulnerabilne osobe koje iz različitih razloga ne mogu biti vakcinisane (novorođenčad, osobe sa oslabljenim imunskim sistemom i trudnice).

Izrada Programa mjera imunizacije 2026-2028 sa Akcionim planom za period 2026-2028 (u daljem tekstu Program) za Crnu Goru predstavlja važan strateški korak ka očuvanju i unapređenju javnog zdravlja, te nastavku borbe protiv zaraznih bolesti koje i dalje prijetu, posebno u kontekstu globalnih zdravstvenih izazova i evolucije patogena.

Imunizacija je jedno od najvažnijih dostignuća moderne medicine, koje je omogućilo smanjenje mortaliteta od mnogih zaraznih bolesti, sprečavanje i suzbijanje oboljevanja i čak eliminaciju pojedinih bolesti u mnogim zemljama. Nastojeći da unaprijedi postignute rezultate, Crna Gora nastavlja svoju posvećenost javnom zdravlju kroz izradu Programa mjera imunizacije, kao nacionalnog strateškog okvira koji uzima u obzir kako prethodna iskustva i rezultate, tako i buduće nacionalne potrebe i izazove, ali i ključna internacionalna dokumenta i smjernice iz ove oblasti.

Globalna zdravstvena scena, obilježena brzim tehnološkim napretkom, ali i pojavom novih zaraznih bolesti i novih patogena, jasno pokazuje da nijedna zemlja nije imuna na rizike od epidemija i pandemija. Takođe, migracije, klimatske promjene, te globalna povezanost doprinose širenju bolesti na nivou koji prevazilazi granice pojedinih država. Iz tog razloga, kontinuitet u vakcinaciji, kontinuirano prilagođavanje imunizacionih politika i ulaganje u jačanje sistema javnog zdravlja postaju ključni za sigurnost svakog društva.

Program mjera imunizacije 2026-2028 sa Akcionim planom za period 2026-2028, usmjeren je na poboljšanje obuhvata vakcinama i time prevenciju postojećih poznatih prijetnji. Posebna pažnja biće posvećena najranjivijim grupama stanovništva, kao što su djeca, koji su najosjetljiviji na zarazne bolesti koje se preveniraju vakcinama kroz kalendar redovne vakcinacije. Osim toga, program će obuhvatiti i mjere za obnavljanje povjerenja u vakcinaciju, naročito u zajednicama gdje postoji povećano oklijevanje ili odbijanje vakcinacije ili ograničen pristup vakcinama i vakcinalnim servisima/uslugama.

Takođe, program se temelji na preporukama Svjetske zdravstvene organizacije (SZO) i UNICEF-a, koji kontinuirano prate i ažuriraju smjernice o imunizacijama na globalnom nivou, uzimajući u obzir najnovija istraživanja, dokaze i tehnologije. Takođe, važno je napomenuti da će program biti usklađen sa evropskim standardima i politikama koje promovišu zdravlje, posebno u okviru saradnje sa Evropskom unijom i susjednim državama.

Crna Gora će u ovom periodu takođe nastojati osnažiti kapacitet svojih zdravstvenih institucija, radi efikasnijeg sprovođenja imunizacija. Pored toga, stalni monitoring i evaluacija implementacije Programa mjera za imunizacije, omogućit će pravovremeno prepoznavanje potencijalnih izazova i potrebne korekcije.

Ovaj program nije samo odgovor na sadašnje izazove, već i srednjoročni plan koji će unaprijediti zdravlje i dobrobit svih građana, stvarajući temelje za sigurno i zdravo društvo u odnosu na zarazne bolesti. Samo kroz zajednički rad svih sektora - zdravstvenog, obrazovnog i civilnog, Crna Gora može postići ciljeve imunizacije koji će obezbijediti bolju zaštitu i kvalitet života za svoje građane.

Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine (NSOR 2030) Crne Gore, prepoznaje imunizaciju kao ključnu komponentu javnog zdravlja i održivog razvoja. Iako konkretne mjere imunizacije nisu detaljno razrađene, strategija ističe značaj vakcinacije u kontekstu smanjenja incidencije zaraznih bolesti i zaštite zdravlja populacije.

Takođe, ovaj program ne predviđa infrastrukturne promjene koje bi uticale na životnu sredinu, niti upotrebu opasnih materijala, te se stoga može zaključiti da Program ne predstavlja dodatnu prijetnju za životnu sredinu, i da će se tokom implementacije poštovati načela održivosti i energetske efikasnosti. Medicinski (potencijalno infektivni) otpad nakon imunizacije ali i farmaceutski otpad - vakcine sa isteklim rokom, rasturi i rashodi tretiraju se prema ustanovljenim postupcima u okviru redovnog sprovođenja imunizacije i u tom pogledu ovaj dokument ne donosi nove uticaje.

II. USKLAĐENOST SA NACIONALNIM ZAKONSKIM I STRATEŠKIM OKVIRIMA

Zakonodavni okvir imunizacije u Crnoj Gori temelji se na zakonima, pravilnicima, godišnjim programima, smjernicama, stručno-metodološkim uputstvima koji obezbjeđuju sprovođenje vakcinacije u skladu s međunarodnim standardima i praksama u oblasti javnog zdravlja. Imunizacija je obavezna za djecu i određene grupe stanovništva, dok se primjena vakcina u odrasloj populaciji uglavnom bazira na preporukama i specifičnim potrebama. Takođe, zakonodavni okvir osigurava dostupnost vakcina, kontrolu i kontinuirano osiguravanje njihovog kvaliteta, kao i mjere zaštite javnog zdravlja stanovništva u slučaju epidemija.

II.1. Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti

Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti (Službeni list CG, br. 12/2018, 64/2020 i 59/2021 i 84/2024) je osnovni zakon koji reguliše prevenciju i kontrolu zaraznih bolesti u Crnoj Gori. U njemu se navodi da svako ima pravo na zaštitu od zaraznih bolesti, kao i obavezu da štiti svoje zdravlje i zdravlje drugih od tih bolesti. U članu 27 navedenog zakona, propisuje se obavezna imunizaciju kao ključnu mjeru u zaštiti zdravlja stanovništva. Zakon obuhvata sljedeće ključne aspekte u vezi s imunizacijom:

- **Obavezna vakcinacija za djecu:** U članu 27, stavu 2 Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti (Službeni list Crne Gore, br. 12/2018, 64/2020, 59/2021 i 84/2024) propisano je da je vakcinacija obavezna protiv sledećih bolesti: tuberkuloze, difterije,

tetanusu, velikog kašlja, dječije paralize, malih boginja, epidemijskog zauška, rubeole, virusnog hepatitisa B i Haemophilus influenzae tipa B.

- **Obaveza roditelja, usvojioca i staratelja:** U članu 27 stav 5 Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti (Službeni list CG, br. 12/2018, 64/2020 i 59/2021 i 84/2024), nalaže se roditeljima, usvojiocima odnosno starateljima, da su dužni da djetetu predškolskog i školskog uzrasta omoguće vršenje vakcinacije. Trenutno Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti, ne prepoznaje ograničenja za uslovljavanje upisa u predškolske i školske ustanove vakcinalnim statusom, kao ni fakultativne vannastavne aktivnosti. Dok zemlje regiona poput Slovenije, Hrvatske, Srbije, Albanije, kao i pojedine druge države imaju rješenja u okviru pravnih propisa kojima se uslovljava upis u predškolske ustanove i/ili srednje škole (jer nisu obavezne) i/ili fakultete zdravstvenih usmjerenja za određene vakcine i/ili prisustvo zabavno-rekreativnim aktivnostima (npr. ekskurzije/vannastavne aktivnosti) i/ili ograničenja socijalnih primanja. Osnovna škola je obavezna te se ne može uslovljavati jedno obaveznost drugom, ali ostale ovdje navedene aktivnosti se mogu najozbiljnije razmotriti i neke od njih uvrstiti;
- **Sprovođenje imunoprofilakse i hemioprofilakse:** Shodno članu 30 stav 7 Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti, imunoprofilaksu i hemioprofilaksu mogu da sprovede Institut za javno zdravlje Crne Gore i nadležna zdravstvena ustanova čiji je osnivač država.
- **Sankcije za nepridržavanje:** U članu 74 Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti (Službeni list CG, br. 12/2018, 64/2020 i 59/2021 i 84/2024), jasno su propisane novčane kazne koje se odnose na roditelje, usvoioce i staratelje maloljetnih lica, koji odbijaju vakcinaciju svoje djece ili koji ne obezbijede vakcinaciju u skladu sa zakonskim propisima. Međutim postoje određeni problemi u sprovođenju postojećih kaznenih odredbi. Prema podacima zdravstvene inspekcije i sudske prakse, kaznene odredbe za roditelje koji ne vakcinišu svoju djecu tretiraju se kao prekršaj. Međutim, prema trenutnoj sudskoj praksi, kazne se ne mogu izricati više puta za isti prekršaj, što predstavlja ozbiljan izazov u sprovođenju zakona, s obzirom na to da se vakcinacija često ne obavlja na vrijeme. Zbog toga bi mnogo djelotvorniji pristup bio uvođenje tzv. mandatnih kazni - novčanih kazni koje bi se mogle ponavljati više puta, sve dok roditelj ne ispunji svoju zakonsku obavezu i ne vakciniše dijete koje nema trajnu medicinsku kontraindikaciju ili dokumentovanu privremenu kontraindikaciju za imunizaciju svaki put kada nije sprovedena. Ovakav sistem bi povećao pravnu jasnoću, omogućio dosljedno sprovođenje zakona i pružio jaču podršku javnozdravstvenim ciljevima.

II.II. Pravilnik o uslovima i načinu sprovođenja obavezne imunoprofilakse i hemioprofilakse protiv određenih zaraznih bolesti

Pravilnik o uslovima i načinu sprovođenja obavezne imunoprofilakse i hemioprofilakse protiv određenih zaraznih bolesti, ("Službeni list Crne Gore", br. 36/20, 35/22, 15/23, 22/23, 07/24, 09/24, 37/24, 07/25), precizira detalje vezane za raspored vakcinacija, vrste vakcina, način primjene, kao i specifične preporuke za određene grupe stanovništva. Pravilnik obezbjeđuje, usklađivanje programa imunizacije sa smjernicama Svjetske zdravstvene organizacije (SZO) i drugih međunarodnih zdravstvenih tijela. Izmjene Pravilnika priprema Stručno savjetodavno tijelo za imunizaciju (NITAG) koje je Crna Gora uspostavila od 2012. godine prema preporukama SZO. Neki od ključnih elemenata pravilnika uključuju:

- **Specifikacija vakcina:** Navodi sve vakcine koje su obavezne u Crnoj Gori, kao i vakcine koje se daju prema kliničkim i epidemiološkim indikacijama za određene grupe (npr. vakcinacija protiv gripa za starije osobe, vakcinacija protiv HPV-a za djecu i mlade);
- **Vakcinacija djece:** Pravilnik detaljno opisuje kada i kako djeca treba da prime vakcine prema uzrastu (npr. vakcine za novorođenčad i odojčad, vakcine za djecu u predškolskom uzrastu, djeci školskog uzrasta);
- **Vakcinacija za odrasle:** Osim vakcinacije djece, pravilnik obuhvata i preporuke za vakcinaciju odraslih, naročito za rizične grupe (trudnice, zdravstveni radnici, starije osobe).

II.III. Program obaveznih imunizacija stanovništva protiv određenih zaraznih bolesti na teritoriji Crne Gore za određenu godinu

Program obaveznih imunizacija stanovništva protiv određenih zaraznih bolesti na teritoriji Crne Gore za svaku godinu, donosi se krajem tekuće godine ili na početku godine na koju se odnosi. Program definiše koje imunizacije će se sprovoditi, u kojim uzrasnim grupama i na koji način, te pruža okvir za sprovođenje imunizacija tokom te godine.

Iako predstavlja užu akt u odnosu na Pravilnik, ovaj Program omogućava detaljnije i preciznije upravljanje sprovođenjem imunizacija za tu godinu. To uključuje usmjeravanje na vakcinacije sustizanja ili „catch-up“ vakcinacije koje se mogu realizovati tokom godine, budući da se iz godine u godinu mogu pojaviti različite specifičnosti ili okolnosti koje utiču na plan sprovođenja vakcinacije. Predlog godišnjeg Programa priprema Stručno savjetodavno tijelo za imunizaciju (NITAG), a usvaja ga Ministarstvo zdravlja.

II.IV. Zakon o lijekovima

Ljekovi u prometu, uključujući vakcine, moraju imati dozvolu za stavljanje lijeka u promet (dozvola za lijek) izdatu od strane Instituta za lijekove i medicinska sredstva Crne Gore (CInMED), koji je nadležan za procjenu njihovog kvaliteta, bezbjednosti i efikasnosti. Zakon o lijekovima („Službeni list Crne Gore“, br. 80/20 i 84/24 i 35/25) propisuje uslove za ispitivanje, proizvodnju i promet lijekova, uključujući vakcine. Na ovaj način osigurava se da su vakcine kvalitetne, bezbjedne i djelotvorne. CInMED izdaje dozvolu za stavljanje lijeka u promet (uključujući vakcine) na osnovu procjene dokumentacije o kvalitetu, bezbjednosti i djelotvornosti lijeka. U okviru ovog postupka Institut odobrava dokumenta Sažetak karakteristika lijeka i Uputstvo za lijek, koja sadrže informacije o lijeku namijenjene zdravstvenim radnicima i pacijentima. Za svaku vakcinu koja se koristi u Crnoj Gori, odnosno ima dozvolu za stavljanje u promet, CInMED izdaje zasebno odobrenje za uvoz svake pojedinačne serije.

Osim toga, CInMED izdaje saglasnost za uvoz vakcina koje nemaju dozvolu za lijek u Crnoj Gori, a za kojima postoji potreba zdravstvenog sistema. Saglasnost za uvoz vakcine koja nema dozvolu za lijek (nije registrovana u Crnoj Gori) se izdaje na zahtjev uvoznika, uz procjenu ispunjenosti uslova za uvoz i odgovarajuće dokumentacije, koji su bliže uređeni podzakonskim aktom: Pravilnik o bližim uslovima za izdavanje saglasnosti za uvoz lijeka koji nema dozvolu za lijek ("Službeni list Crne Gore", br. 19/24 i 34/24).

CInMED izdaje dozvole za proizvodnju lijekova i promet lijekova na veliko za upotrebu u humanoj medicini. CInMED organizuje sistem farmakovigilance - nadzora nad bezbjednošću i neželjenim dejstvima svih lijekova a u saradnji sa IJZCG prati bezbjednost primjene vakcina, prikuplja informacije o neželjenim događajima nakon imunizacije i po potrebi preduzima odgovarajuće regulatorne mjere. Zakon o lijekovima propisuje obaveze nosilaca dozvole za lijek i obaveze zdravstvenih radnika kada je u pitanju prijavljivanje sumnje na neželjeni događaj nakon imunizacije, kao i prijavljivanje sumnje na defekt kvaliteta svih lijekova, uključujući i vakcine.

II.V. Zakon o zdravstvenoj zaštiti

Zakon o zdravstvenoj zaštiti ("Sl.List" CG", br. 3/16, 39/16, 2/17, 44/18, 24/19, 24/19, 82/20, 8/21, 3/23, 48/24, 77/24 i 84/24), reguliše osnovna prava i obaveze građana u pogledu pristupa zdravstvenim uslugama, uključujući vakcinaciju. U članu 2 stav 2 navedenog zakona definisano je da zdravstvena zaštita predstavlja skup mjera i aktivnosti na očuvanju, zaštiti i unapređenju zdravlja građana, sprječavanju i suzbijanju bolesti i povreda, ranom otkrivanju bolesti i blagovremenom liječenju i rehabilitaciji. Prema ovom zakonu, vakcinacija se smatra integralnim dijelom preventivne zdravstvene zaštite.

Građani Crne Gore imaju pravo na besplatnu vakcinaciju u okviru Nacionalnog programa imunizacije, koji obuhvata vakcine iz redovnog kalendara za svu djecu određenog uzrasta, kao i vakcine namenjene rizičnim grupama stanovništva. Ovaj sistem obezbeđuje široku dostupnost imunizacije bez finansijskog opterećenja za korisnike. Važno je istaći da u nekim drugim zemljama vakcinacija nije u potpunosti besplatna, te se određene vakcine ili imunizacione usluge mogu naplaćivati, što može predstavljati dodatni trošak za građane.

II. VI. Službeni postupci u slučaju epidemija

U slučaju epidemije zaraznih bolesti, Crna Gora ima propisane procedure koje uključuju vanrednu imunizaciju kako bi se spriječilo širenje bolesti. Ove mjere uključuju:

- **Vanredna vakcinacija:** Shodno odredbama iz člana 53 i 54 Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti (Službeni list CG, br. 12/2018, 64/2020 i 59/2021 i 84/2024) u slučaju vanredne situacije koja može obuhvatiti i pojavu epidemije zarazne bolesti, Ministarstvo zdravlja na prijedlog IJZCG, može narediti vanrednu vakcinaciju. Kada postoji ozbiljna prijetnja od epidemije zarazne bolesti. Ova mjera je zasnovana na potrebama za zaštitu javnog zdravlja i osiguranje sigurnosti stanovništva.

II. VII. Povezanost progama sa nacionalnim strateškim dokumentima

Na nacionalnom nivou, budući Program mjera imunizacija, se prirodno oslanja na **Strategiju za razvoj zdravstva 2023-2027**, koja definiše pravce unapređenja zdravstvenog sistema u cjelini. Strategija jasno prepoznaje preventivno djelovanje, uključujući imunizaciju, kao jednu od svojih glavnih odrednica. Jačanjem sistema primarne zdravstvene zaštite, obezbjeđivanjem univerzalnog pristupa zdravstvenim uslugama, kao i podizanjem kapaciteta za odgovor na epidemije, stvaraju se osnovni uslovi u kojima imunizacija zauzima centralnu ulogu.

Savremeni pristup imunizaciji podrazumijeva i snažno oslanjanje na digitalne alate. U tom kontekstu, **Nacionalna strategija razvoja digitalnog zdravlja 2024-2028** donosi niz mjera i rješenja koja se mogu direktno integrisati u program vakcinacije, od digitalnih registara i elektronskog praćenja obuhvata vakcinacijom, do napredne analitike i izvještavanja u realnom vremenu. Digitalizacija procesa vakcinacije omogućava brži pristup podacima, preciznije planiranje i transparentnije donošenje odluka, što dodatno jača povjerenje javnosti u sistem.

Dodatno, preventivne mjere koje se odnose na kontrolu zaraznih bolesti obrađene su i kroz **Program za nadzor i kontrolu vektora 2023-2025**, koji naglašava važnost integrisanog pristupa prevenciji infekcija.

II.VIII Osvrt na usklađenost Programa mjera imunizacije sa pregovaračkim procesom Poglavlja 28 i IPA III (2021-2027)

Program mjera imunizacije se u potpunosti usklađuje sa ciljevima i zahtevima definisanim u pregovaračkom procesu za Poglavlje 28 – Zaštita potrošača i zdravlja, koje je deo pristupnih pregovora sa Evropskom unijom.

- **Pregovarački proces Poglavlja 28** naglašava potrebu za usklađivanjem politika javnog zdravlja među državama članicama EU, posebno u oblasti prevencije zaraznih bolesti, kao što je imunizacija. Program imunizacije doprinosi ovom cilju kroz unapređenje vakcinacione strategije, podizanje nivoa vakcinacijske pokrivenosti i nadzor nad sprovođenjem imunizacije, što je direktno u skladu sa zahtevima EU za efikasnu zaštitu stanovništva od zaraznih bolesti.

III. OPIS STANJA

Imunizacija u Crnoj Gori predstavlja ključnu mjeru u očuvanju zdravlja stanovništva, posebno kada se razmatraju prevencija zaraznih bolesti koje su potencijalno opasne po zdravlje i život ljudi. U poslednjim decenijama, Crna Gora je postigla značajan napredak u oblasti vakcinacije, ali se suočava i sa izazovima koji mogu ugroziti dalji napredak u ovoj oblasti.

Ova analiza stanja imunizacije u Crnoj Gori uzima u obzir postojeće podatke o vakcinaciji, specifične izazove, kao i pravce razvoja politike imunizacije.

Crna Gora je uspješno implementirala programe vakcinacije koji se temelje na preporukama Svjetske zdravstvene organizacije (SZO) i Evropske unije (EU). Rutinski Program imunizacije obuhvata vakcinaciju protiv brojnih zaraznih bolesti, kao što su: tuberkuloza, difterija, tetanus, veliki kašalj, poliomijelitis, hepatitis B, invazivne forme infekcija koje izaziva hemofilus infuence tipa B, morbile, zauške, rubela, a od posljednjih godina protiv invazivnih formi pneumokoknih infekcija i infekcija izazvanih humanim papiloma virusima. Zakonski je obavezno vakcinisati djecu prema unaprijed definisanom rasporedu vakcinacije, a vakcinacija odraslih je također preporučena za određene grupe, kao što su zdravstveni radnici, trudnice, stariji ljudi, osobe sa hroničnim bolestima, i dr.

U prethodnim godinama, naročito 2014/15 i ranije obuhvat vakcinacije u Crnoj Gori bio je visok, naročito za vakcine iz redovnog kalendara. Prema podacima Ministarstva zdravlja, Crna Gora

je postigla značajan napredak u eliminaciji određenih bolesti, kao što su morbili i poliomijelitis. Ipak, postizanje 95% obuhvata vakcinacijom, što je preporučeni cilj za ostvarivanje kolektivnog imuniteta za najkontagioznija oboljenja (poput malih boginja - morbila i velikog kašlja - pertusisa), predstavlja izazov, posebno u određenim vakcinacijama i revakcinacijama uz značajne razlike među pojedinim opštinama.

III.1. Stanje vakcinacije u dječjoj populaciji

Za djecu, Crna Gora ima program vakcinacije koji uključuje vakcine za zarazne bolesti. Obuhvat vakcinacije u dječjoj populaciji varira, pri čemu postoje značajne razlike između gradskih i ruralnih područja. Podaci pokazuju da je obuhvat vakcinacijom protiv bolesti poput difterije, tetanusa i poliomijelitisa visok, sa obuhvatima vakcinacije većim od 90% sa prvom dozom vakcine. Međutim, postoje i prepoznati izazovi, posebno u urbanim sredinama, gdje je povremeno zabilježen pad obuhvata vakcinacije uslijed promjena u percepciji značaja vakcina, povećanih strahova i dezinformacija o bezbjednosti vakcina.

Problem s niskim obuhvatima vakcinacijom kod određenih populacija takođe se javlja zbog različitih faktora. U nekim slučajevima, roditelji iskazuju uzdržanost prema određenim vakcinama ponajviše zbog straha od neželjenih reakcija ili zato što su zbunjeni sadržajima i sveprisutnim dezinformacijama koje se najčešće šire putem društvenih mreža. Ove dezinformacije negativno utiču na svijest roditelja i rezultiraju smanjenjem broja pravovremeno vakcinisane djece, što dovodi do povećanja rizika od masovne pojave zaraznih bolesti i svih njihovih komplikacija i posljedica.

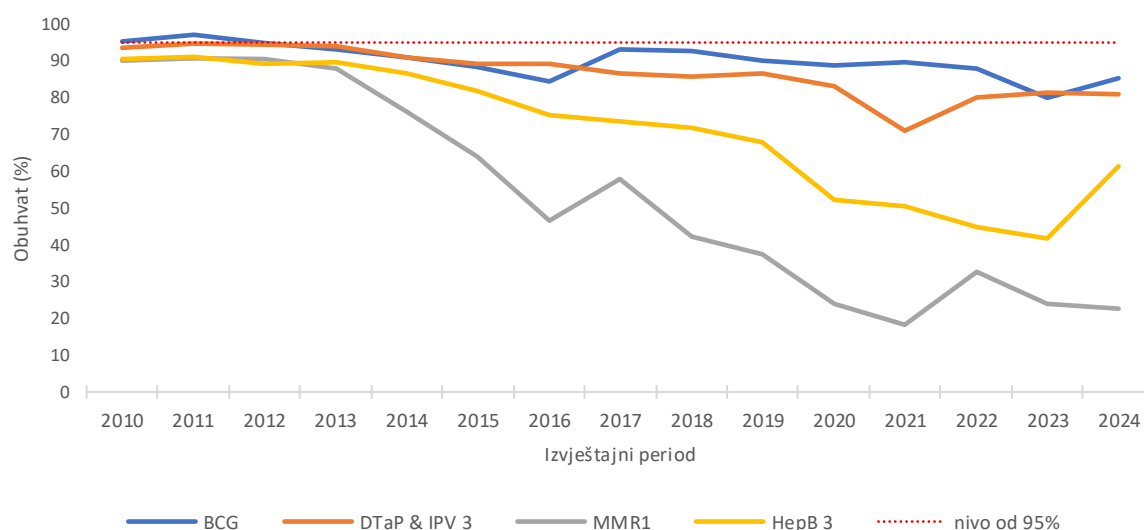
U Crnoj Gori se može uočiti jasan trend opadanja obuhvata vakcinama iz Kalendara redovne vakcinacije u posljednjih desetak godina. Dok su ranijih godina (2010-2012) obuhvati za sve prikazane vakcine - BCG, DTaP-IPV3, MMR1 i HepB3 - bili relativno visoki i blizu ciljane vrijednosti od 95%, nakon 2014. godine primjetan je postepen, a zatim i drastičan pad vakcinalnog obuhvata, posebno za MMR1 i HepB3. Najkritičnija situacija zabilježena je između 2020. i 2023. godine, gdje su obuhvati za MMR1 pali ispod 25%, a HepB3 ispod 45%, čime su daleko ispod praga neophodnog za kolektivni imunitet.

BCG vakcina je najduže zadržala relativno visoke obuhvate, ali i tu je zabilježen pad, naročito u 2023. godini (79,96%) i 2024. (85,44%). DTaP-IPV-Hib3 vakcina je takođe bilježila kontinuirani pad, sa posebno izraženim kolapsom 2021. godine (49,61%), što se može dovesti u vezu s pandemijom COVID-19 i poremećajem zdravstvenih servisa. Iako se u 2024. godini bilježi blagi oporavak za neke vakcinalne antigene, vrijednosti su i dalje znatno ispod preporučenog nivoa, što ukazuje na potrebu za hitnim intervencijama kako bi se spriječile epidemije bolesti koje se mogu prevenirati vakcinacijom.

U 2024. godini zabilježen je blagi oporavak u obuhvatu vakcinacije za većinu antigena u odnosu na prethodnu godinu, što može ukazivati na početak stabilizacije sistema imunizacije nakon perioda izrazito niskih obuhvata. Obuhvat BCG vakcinom porastao je na 85,44%, dok su DTaP-IPV-Hib3 i HepB3 dostigli 81,02% odnosno 61,28%. Ipak, MMR1 vakcina je ostala na izrazito niskom nivou od svega 22,62%, što predstavlja ozbiljan javnozdravstveni rizik zbog mogućnosti

pojave epidemija morbila. Sveukupno, podaci ukazuju na djelimično poboljšanje, ali i dalje zahtijevaju intenzivne mjere za povratak obuhvata na preporučeni prag od 95%.

Grafikon 1: Kretanje obuhvata sa pojedinim vakcinama iz Programa imunizacija u Crnoj Gori (2010 - 2024. godine) - podaci iz godišnjih izvještaja

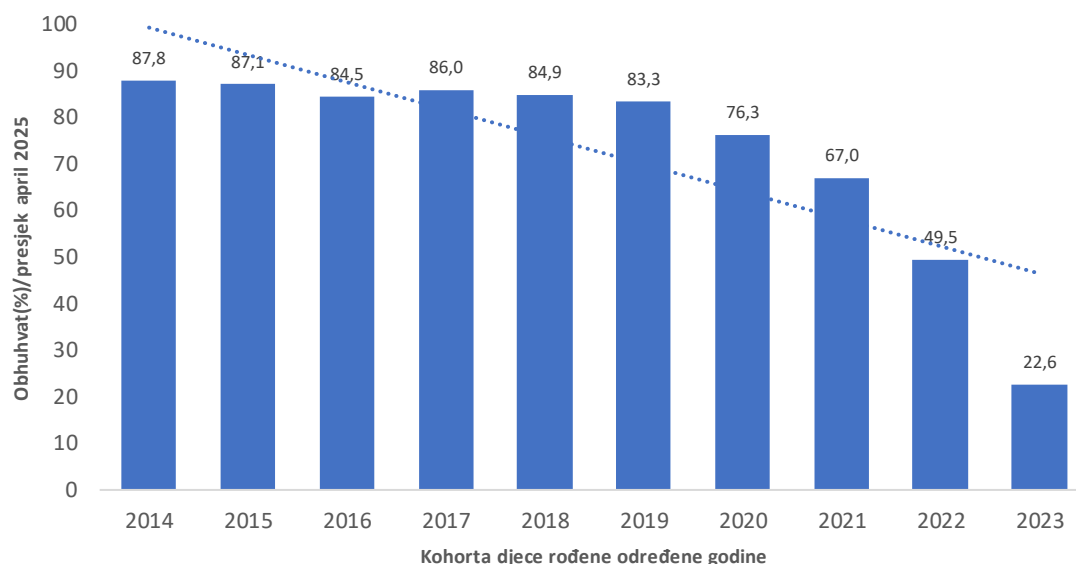
Grafikon 1: kretanje obuhvata sa pojedinim vakcinama iz Programa imunizacija u Crnoj Gori (2010 – 2024. godine) - podaci iz Godišnjih izvještaja*

*zbog naknadnog usklađivanja izveštavanja prema SZO i UNICEF promijenjena je ciljna kohorta za DTaP & IPV3 za 2021. godinu, pa je podatak dat u odnosu na pravovremenost do uzrasta od 12 mjeseci

Analiza podataka o obuhvatu vakcinacije u Crnoj Gori za 2024. godinu pokazuje izražene razlike među opštinama, naročito kada je riječ o prvoj dozi vakcine protiv malih boginja, zauški i rubele (MMR1). Obuhvat sa tri doze kombinovane vakcine protiv difterije, tetanusa i velikog kašlja (DTaP3) je u većini opština na zadovoljavajućem nivou, sa najvišim vrijednostima u Šavniku (100%), Pljevljima (98,77%) i Žabljaku (96,43%), dok su najniži obuhvati zabilježeni u Ulcinju (56,19%) i Budvi (61,63%). Kada je riječ o BCG vakcini, podaci ukazuju na uglavnom visoke obuhvate, pri čemu Andrijevića i Žabljak dostižu obuhvat od 100%, dok najniži obuhvat ima Budva sa 67,8%. Međutim, najniži obuhvati registruju se kod MMR1 vakcine, gdje je u više opština zabilježen izrazito nizak obuhvat - u Šavniku iznosi 0 %, u Danilovgradu 6,71%, a u Nikšiću 7,98%. Iako pojedine opštine, poput Andrijevice (66,67%), Gusinja (59,46%) i Plava (53,47%) pokazuju bolje rezultate, prosječne vrijednosti su daleko ispod preporučenih 95%, potrebnih za kolektivni imunitet. Ovi podaci jasno ukazuju na potrebu za intenzivnijim javnozdravstvenim mjerama, uključujući jačanje edukacije roditelja, borbu protiv dezinformacija i povećanje dostupnosti vakcina, kako bi se spriječila pojava zaraznih bolesti koje se uspješno mogu prevenirati imunizacijom.

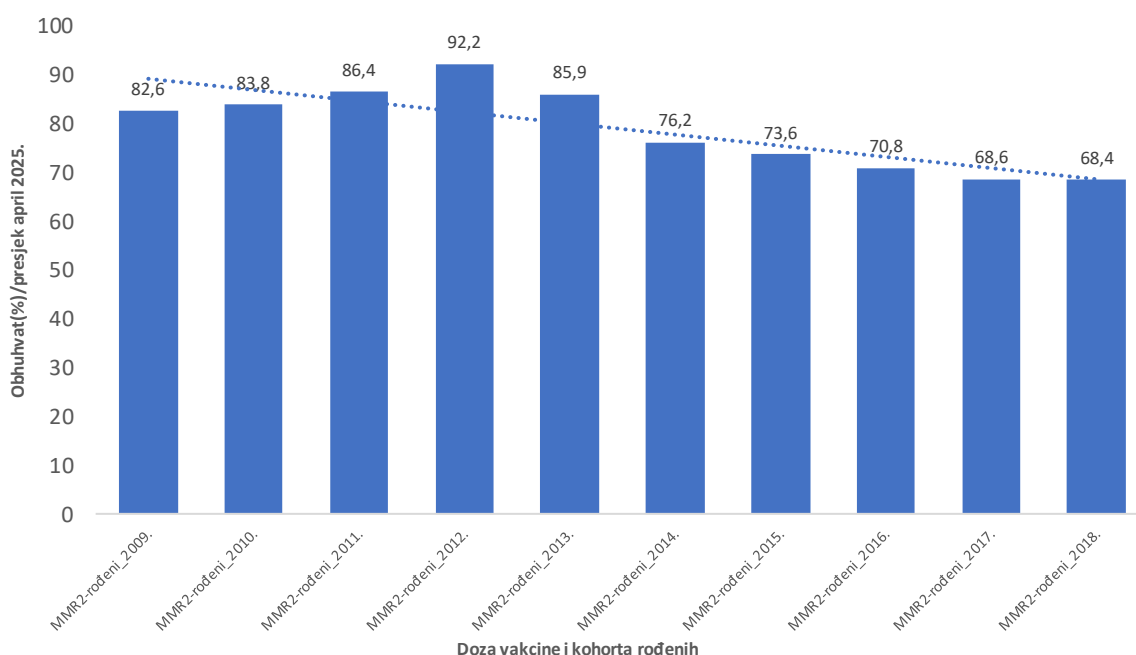
S obzirom da elektronski registar imunizacija IJZCG omogućava praćenje obuhvata vakcinacijom ciljnih kohorti djece kroz vrijeme, na grafikonima 2. i 3. prikazan je obuhvat prvom i drugom dozom MMR vakcine za po deset uzrasnih kohorti. Ovi grafikoni jasno ukazuju na to da problem pada obuhvata imunizacijom postoji već duži niz godina, te da su neophodne

sveobuhvatne mjere kako bi se situacija promijenila, što je i jedan od ključnih ciljeva ovog Programa.

Grafikon 2: Obuhvati sa prvom dozom MMR vakcine za kohorte rođenih 2014 – 2023. godine. (Presjek obuhvata napravljen u aprilu 2025. godine za sve prikazane kohorte)

Pored izraženog trenda odlaganja prve doze MMR vakcine, što se vidi kroz veće obuhvate među starijom djecom u poređenju sa najmlađima, uočava se da u posljednjim godinama nije prisutan samo trend odlaganja, već i pad obuhvata kod djece starijih uzrasta. To se naročito vidi kod prve doze MMR vakcine među djecom koja se upisuju u prvi razred osnovne škole, kao i naročito kod pada obuhvata drugom dozom MMR vakcine među djecom školskog uzrasta.

Grafikon 3: Obuhvat drugom dozom MMR vakcine (MMR2) u odgovarajućim kohortama rođenih *((djeca koja pohađaju I razred osnovne škole (godišće 2018) do I razreda srednje škole (godišće 2009)). Presjek obuhvata napravljen u aprilu 2025. godine za sve prikazane kohorte*

Dodatne informacije o analizi stanja ključnih uzroka niskog obuhvata imunizacijom u pojedinim opštinama dostupne su zahvaljujući izvještajima UNICEF-a iz prethodnih godina, koji se odnose na opštine Berane, Budva i Cetinje. Ovi izvještaji identifikuju niz faktora koji doprinose niskom obuhvatu vakcinacije, uključujući: nedovoljno poznavanje kontraindikacija od strane ljekara-pedijatarata, nedostatak vještina interpersonalne komunikacije među pružiocima usluga, slabu motivaciju za pravovremenu imunizaciju, nejasno definisane ciljeve imunizacije, nedostatak odgovornosti pružalaca usluga za ostvarenje tih ciljeva, izostanak intervencija za podsticanje potražnje na lokalnom nivou, snažnu antivakcinacijsku kampanju na društvenim mrežama, nedovoljno znanje roditelja i staratelja o prednostima imunizacije i njenom uticaju na zdravlje djeteta, kao i učešće zdravstvenih radnika iz regiona u antivakcinacijskim kampanjama.

Na svim stručnim seminarima posljednjih godina koje je organizovao IJZCG na kojima su učestvovali timovi izabranih doktora za djecu, kao i na sastancima sa predstvanicima sanitarne inspekcije, isticano je da postojeći zakonski okvir ne omogućava efikasno sprovođenje kontrole i kaznenih odredbi kod roditelja koji odlažu ili odbijaju vakcinaciju djece.

III. II. Zdravstveni sistem i kapacitet za sprovođenje imunizacije

Zdravstveni sistem Crne Gore pruža solidnu infrastrukturu za sprovođenje vakcinacije, sa dostupnim vakcinama u svim domovima zdravlja i besplatnom imunizacijom za sve građane u okviru nacionalnog programa. Ipak, postoje i izazovi u vezi s obezbjeđivanjem kontinuiranog snabdijevanja pojedinim vakcinama prije svega zato što Crna Gora predstavlja malo tržište za proizvođače vakcina.

Jedan od ključnih problema jeste **manjak ljudskih resursa u pojedinim opštinama**, naročito **pedijatarata, pedijatrijskih i patronažnih sestara**, koji su od suštinske važnosti za rad sa djecom i roditeljima u okviru primarne zdravstvene zaštite. U pojedinim opštinama broj pedijatarata ne zadovoljava potrebe populacije. Ovaj deficit direktno utiče na dostupnost informacija, praćenje vakcinalnog statusa djece i sprovođenje edukacije roditelja na terenu.

Pored kadrovskih izazova, **sistem kontinuirane edukacije** zdravstvenih radnika o važnosti vakcinacije, kao i o novim vakcinama i tehnologijama, treba dodatno unaprijediti. Iako većina zdravstvenih radnika ima osnovnu obuku, postoji potreba za **stalnim stručnim usavršavanjem**, naročito u oblasti **komunikacije sa roditeljima**, koji sve češće postavljaju zahtjevna i informisana pitanja u vezi sa bezbjednošću i djelotvornošću vakcina. Nedostatak ažuriranog znanja kod dijela zdravstvenih radnika može negativno uticati na povjerenje roditelja i dovesti do odlaganja ili odbijanja vakcinacije.

Uprkos navedenim izazovima, zdravstveni radnici u Crnoj Gori ulažu velike napore da sprovedu vakcinaciju, ali je za unapređenje sistema neophodno:

- izmjena zakonske regulative;

- povećanje broja stručnog kadra;
- sistemska podrška kroz kontinuiranu edukaciju i superviziju.

III. III. Izazovi u oblasti vakcinacije

- **Dezinformacije i nepovjerenje u vakcine:** Globalni trendovi pokazuju porast nepovjerenja u vakcine, što se odražava i u Crnoj Gori. Informacije koje kruže putem društvenih mreža o navodnim opasnostima vakcina mogu izazvati strah među roditeljima doprinijele su smanjenju obuhvata vakcinacije. Takođe, promjene u javnoj percepciji vakcina, koje su često potaknute globalnim dezinformacijama, predstavljaju prijetnju postizanju potrebnog nivoa vakcinacije za održavanje kolektivnog imuniteta;
- **Epidemije u zemlji i regiji:** Crna Gora se tokom 2023-2024. suočila sa velikom epidemijom velikog kašlja tokom koje su zahvaljujući solidnim obuhvatima sa prve tri doze DtaP vakcine i adekvatnim sprovođenjem protivepidemijskih mjera izbjegnute najteže posljedice među djecom. Iako Crna Gora nije imala veće epidemije morbila na nacionalnom nivou u posljednjim godinama, susjedne zemlje suočavaju se s povećanim brojem slučajeva, što značajno povećava rizik od unosa bolesti i intenzivnijeg širenja u našoj zemlji.
- **Nedovoljna vakcinacija odraslih:** Iako se program imunizacije u Crnoj Gori uglavnom fokusira na djecu, vakcinacija odraslih, naročito onih koji spadaju u rizične grupe (trudnice, starije osobe, osobe sa hroničnim bolestima), takođe je važna za prevenciju bolesti poput gripa, hepatitisa B, velikog kašlja i drugih bolesti. U Crnoj Gori postoji potreba za jačanjem programa vakcinacije odraslih i podizanjem svijesti o važnosti vakcinacije u ovoj populaciji;
- **Izuzetno niska svijest o važnosti vakcinacije trudnica:** U Crnoj Gori se izuzetno mali broj trudnica vakciniše protiv sezonskog gripa i protiv velikog kašlja. Te vakcine se dugi niz godina snažno preporučuju u svijetu, a i definisane su propisima u Crnoj Gori. Potrebno je unapređenje ovih programa kako bi se obezbijedila najbolja zaštita za trudnice, novorođenčad i odojčad u prvim mjesecima života;
- **Manjak zdravstvenog kadra:** Nedostatak pedijatara, pedijatrijskih sestara koje se bave imunizacijom, patronažnih sestara i drugog medicinskog osoblja značajno ograničava mogućnosti za sprovođenje kontinuirane i kvalitetne vakcinacije. Preopterećenost postojećeg kadra utiče i na mogućnost vođenja kvalitetne komunikacije s roditeljima i sprovođenje edukacije;
- **Nedovoljna edukacija i komunikacija sa roditeljima:** U uslovima širenja dezinformacija, izuzetno je važna sposobnost zdravstvenih radnika da efektno komuniciraju o važnosti vakcinacije. Međutim, mnogi ljekari i medicinske sestre nemaju dovoljno treninga iz oblasti komunikacije u kriznim situacijama ili rada sa roditeljima koji su neodlučni ili skeptični prema vakcinama;
- **Neujednačen pristup vakcinaciji:** Iako su vakcine dostupne, postoje razlike u organizaciji zdravstvene zaštite i kadrovskim kapacitetima među opštinama koje stvaraju neujednačen pristup imunizaciji. U nekim opštinama se vakcinacija odvija redovno i efikasno, dok druge imaju hronične probleme sa obuhvatom i kontinuitetom sprovođenja programa;
- **Nedovoljna digitalizacija i praćenje podataka:** Iako Crna Gora ima dobro razvijen sistem za evidenciju i praćenje svih imunizacija iz redovnog kalendara, praćenje vakcinalnog statusa vakcinama po kliničkim i epidemiološkim indikacijama još uvijek se u velikoj

mjeri oslanja na papirnu dokumentaciju i ručne evidencije, što otežava precizno praćenje imunizacija u pojedinim grupama od posebnom značaja (trudnice, starije osobe, zdravstveni radnici, druge grupe kojima su indikovane pojedine vakcine) i brz odgovor u slučaju potrebe za masovnijom intervencijom ili nadoknadom propuštenih doza.

III. IV. Globalni kontekst i međunarodni standardi

Crna Gora se pridružila globalnim i evropskim naporima za postizanje visokih standarda vakcinacije i usklađena je sa smjernicama **Svjetske zdravstvene organizacije (SZO)**, **Evropske unije** i strateškim dokumentima poput **Agende 2030 za održivi razvoj**, koja pod ciljem 3.8 promoviše univerzalni pristup osnovnim zdravstvenim uslugama, uključujući imunizaciju. Takođe, Crna Gora podržava ciljeve **Evropske agende imunizacije 2030 (European Immunization Agenda 2030 – EIA2030)**, koju je usvojila SZO za evropski region. Ova agenda postavlja nekoliko ključnih ciljeva koji se odnose na poboljšanje obuhvata vakcinacijom, smanjenje nejednakosti u pristupu vakcinama i povećanje povjerenja u vakcinaciju. Neki od najvažnijih ciljeva EIA2030 uključuju:

- **Univerzalna dostupnost vakcina:** EIA2030 teži da vakcine budu dostupne svim ljudima u Evropi, bez obzira na geografske, ekonomske ili socijalne prepreke. U Crnoj Gori to znači povećanje dostupnosti vakcina, naročito u ruralnim i manje razvijenim područjima;
- **Povećanje povjerenja u vakcine:** Jedan od ključnih ciljeva je smanjenje nepovjerenja prema vakcinama i borba protiv dezinformacija. To podrazumijeva obimne kampanje za edukaciju stanovništva, uključujući rad sa zdravstvenim radnicima kako bi se unaprijedila komunikacija sa roditeljima i odraslim osobama o sigurnosti i djelotvornost vakcina;
- **Integracija vakcinacije u primarnu zdravstvenu zaštitu:** EIA2030 promoviše vakcinaciju kao integralni dio primarne zdravstvene zaštite. U Crnoj Gori to znači da se vakcinacija mora više integrisati u svakodnevnu zdravstvenu praksu, uključujući rad sa ljekarima opšte prakse, pedijatrijskim i patронаžnim sestrama, kako bi se obuhvatili svi, uključujući odrasle osobe koje spadaju u rizične grupe;
- **Smanjenje razlika u obuhvatu vakcinacijom:** Cilj je smanjiti razlike u obuhvatu vakcinacijom među različitim socijalnim grupama, etničkim zajednicama i regijama, s posebnim naglaskom na marginalizovane i teško dostupne populacije. U Crnoj Gori, ovo bi uključivalo poboljšanje pristupa vakcinama za populacije u manje razvijenim područjima i jačanje imunizacije među migrantima i izbjeglicama;
- **Uvođenje novih vakcina u nacionalne programe:** EIA2030 podstiče uvođenje novih vakcina koje mogu pomoći u kontroli bolesti, kao što su vakcine protiv **HPV-a** (humani papiloma virus), **sezonskog gripa**, **hepatitisa B** i drugih preventivnih vakcina za odrasle. Ovaj cilj zahtijeva veću promociju i edukaciju o koristi ovih vakcina kako bi postale dio svakodnevne prakse i smanjila se stopa bolesti u populaciji.

Uprkos ovoj formalnoj posvećenosti, još uvijek postoje izazovi u implementaciji novih vakcina, poput onih protiv HPV-a i sezonskog gripa. Iako su ove vakcine preporučene i dostupne, njihova primjena nije dovoljno rasprostranjena, posebno zbog slabije informisanosti, ograničene promocije i niskog stepena javne svijesti o njihovoj važnosti. Potrebno je dodatno raditi na edukaciji građana, jačanju preporuka od strane zdravstvenih radnika, kao i integraciji ove

acelularne vakcine u redovne javnozdravstvene kampanje, kako bi se postigli ciljevi definisani pomenutim međunarodnim agendama.

IV. OPERATIVNI CILJEVI I PRATEĆI INDIKATORI UČINKA

Efikasno planiranje i sprovođenje Programa mjera za imunizacije, zahtijeva jasno definisane operativne ciljeve i odgovarajuće indikatore učinka koji omogućavaju strukturisano praćenje i evaluaciju ostvarenih rezultata. Ovi elementi čine osnovu za donošenje informisanih odluka i pravovremeno prepoznavanje izazova koji mogu uticati na postizanje željenih ishoda. Jasno postavljeni ciljevi usmjereni su na ključne komponente sistema imunizacije-od jačanja infrastrukture i pravnog okvira, do povećanja povjerenja u vakcinaciju i informisanja stanovništva.

Indikatori učinka, kao mjerljivi pokazatelji napretka, omogućavaju procjenu toga u kojoj mjeri se aktivnosti sprovode efikasno i da li donose očekivane promjene u zajednici. Kroz njih se može identifikovati da li dolazi do poboljšanja u pristupu vakcinama, sprovođenju propisa, angažmanu građana, edukaciji roditelja i obezbjeđivanju validnih podataka za dalje planiranje. Na osnovu dobijenih podataka moguće je prilagoditi pristup, optimizovati resurse i dodatno ojačati Program mjera za imunizacije u skladu sa potrebama populacije.

S obzirom na složenost i višeslojnost intervencija u oblasti imunizacija, sinergija između svih pet oblasti djelovanja - infrastrukture, zakonodavstva, komunikacije, edukacije i istraživanja - ključna je za postizanje održivog poboljšanja obuhvata vakcinacije. Operativni ciljevi i indikatori učinka, prikazani u Tabeli 1, i predstavljaju strateški okvir za kontinuirano unapređenje ovog vitalnog javnozdravstvenog programa.

Tabela 1.

OBLAST 1. Jačanje zdravstvenog sistema i infrastrukture za imunizacije	
Operativni cilj 1 Povećanje dostupnosti i kvaliteta imunizacije kroz modernizaciju sistema pozivanja, stabilno snabdijevanje vakcinama i jačanje kadrovskih kapaciteta zdravstvenog sistema	Indikator učinka 1 Uspostavljen SMS i call centar, izrađeni mikroplanovi, osigurana nabavka vakcina, povećana edukacija zdravstvenih radnika i specijalizanata, uvedene stimulacije za uspješne timove
OBLAST 2. Unapređenje pravnog i administrativnog okvira za imunizaciju	
Operativni cilj 2 Usvajanje i efikasna primjena pravnog okvira koji podržava imunizaciju	Indikator učinka 2 Usvojene i primijenjene izmene zakona i podzakonskih akata o obaveznoj imunizaciji, klasifikaciji i inspekcijskom nadzoru
OBLAST 3. Unapređenje potražnje za imunizacijom kroz promociju i društvenu mobilizaciju	
Operativni cilj 3 Povećanje svijesti i povjerenja građana u vakcinaciju kroz komunikaciju, obrazovanje i angažman zajednice	Indikator učinka 3 Izrađen je strateški plan komunikacije u oblasti imunizacije, sprovedene promotivne kampanje i edukacije za komunikaciju u medijima na temu imunizacije
OBLAST 4. Edukacija i podrška roditeljima i ciljnim grupama	
Operativni cilj 4 Osnaživanje roditelja i drugih ciljanih grupa kroz	Indikator učinka 4 Organizovani godišnji edukativni sastanci sa

pružanje tačnih informacija i podrške u vezi sa vakcinacijom	školama, roditeljima, učenicima i manjinskim zajednicama, uz distribuciju edukativnih vodiča
OBLAST 5. Praćenje i istraživanje u oblasti imunizacija	
Operativni cilj 5 Do kraja 2026 godine ažurirati i distribuirati SMU (standardne metodološke upute) o sprovođenju imunizacije i nadzoru nad neželjenim događajima nakon imunizacije	Indikator učinka 5 Kreirati SMU o sprovođenju imunizacije, Kreirana/ažurirana SMU u vakcinama preventabilnih oboljenja (morbili, pertusis, mumps); Sprovedena seroepidemiološka studija o morbilima i rubeli na reprezentativnom uzorku

V. AKTIVNOSTI ZA SPROVOĐENJE OPERATIVNIH CILJEVA

Ključne aktivnosti za sprovođenje operativnih ciljeva Programa mjera za imunizacije 2026-2028, sa Akcionim planom za period 2026-2028, obuhvataju najvažnije aspekte potrebne za unapređenje cjelokupnog sistema imunizacije. Svaka od ovih cjelina se direktno povezuje sa operativnim ciljevima i može imati značajan uticaj na postizanje istih, a to su:

1. Jačanje zdravstvenog sistema i infrastrukture za imunizaciju;
2. Unapređenje pravnog i administrativnog okvira za imunizaciju;
3. Unapređenje potražnje za imunizacijom kroz promociju i društvenu mobilizaciju;
4. Edukacija i podrška roditeljima i ciljnim grupama;
5. Praćenje i istraživanje u oblasti imunizacija.

VI. OPIS AKTIVNOSTI NADLEŽNIH ORGANA I TIJELA ZA PRAĆENJE SPROVOĐENJA PROGRAMA

VI.1. Jačanje zdravstvenog sistema i infrastrukture za imunizaciju

VI.1.1. Unaprijediti sistem za masovno slanje SMS poruka roditeljima u vezi termina za imunizaciju

Ovaj segment se odnosi na unapređenje sistema za slanje SMS poruka roditeljima u cilju obavještanja o terminima za imunizaciju. Na ovaj način postavlja se konkretan i praktičan cilj koji može imati direktan uticaj na povećanje stope vakcinacije i poboljšanje informisanosti roditelja.

- **Obezbijediti neograničen broj SMS poruka na godišnjem nivou.** Preporučuje se uspostavljanje saradnje sa telekomunikacijskim operatorima ili obezbjeđivanje potrebnih tehničkih resursa kako bi broj poslanih SMS poruka bio neograničen. To uključuje i tehničku podršku za slanje velikih količina poruka bez prepreka, čime se omogućava kontinuirana komunikacija sa roditeljima tokom cijele godine.
- **Koristiti SMS poruke za pozivanje na vakcinaciju za sve vakcine iz Programa imunizacije.** Sistem slanja poruka treba ažurirati tako da SMS obavještenja obuhvataju sve vakcine iz Nacionalnog programa imunizacije, uključujući i vakcine koje se eventualno dodaju u budućnosti. Sistem treba omogućiti slanje personalizovanih poruka za različite vakcine i njihove specifične rasporede, što može podrazumijevati i kategorizaciju vakcina prema uzrastu ili potrebama djece, radi osiguravanja tačnosti i relevantnosti informacija.

- **Uskladiti normativni okvir kako bi SMS pozivanje bilo zvanično priznato kao način pozivanja na vakcinaciju.** Potrebna je saradnja sa zakonodavcima i regulatornim tijelima radi izmjene ili dopune zakonodavnog okvira koji reguliše pozivanje na imunizaciju, kako bi SMS postao zakonski prihvaćen i predviđen oblik obavještanja i pozivanja roditelja. Ovo podrazumijeva izmjene postojećih procedura i izdavanje smjernica za korišćenje SMS poruka u procesu pozivanja, u skladu sa važećim zakonskim normama.
- **Uspostaviti automatsko slanje SMS podsjetnika u redovnim intervalima za roditelje koji kasne sa vakcinacijom, kao i za ciljane kampanje.** Treba implementirati sistem koji automatski generiše i šalje podsjetnike roditeljima čija djeca nisu vakcinisana prema planiranom rasporedu. SMS poruke treba slati na svakih mjesec dana dok se vakcinacija ne izvrši. Takođe, sistem treba podržavati povremene ciljane kampanje za specifične vakcine, kao što je vakcina protiv gripa, s ciljem povećanja svijesti i motivacije roditelja. Kampanje mogu biti sezonske (npr. vakcinacija protiv gripa u zimskim mjesecima) ili usmjerene na regije sa nižim stopama vakcinacije.

VI.1.II. Nadzor nad Call centrima u domovima zdravlja

Call centri u domovima zdravlja predstavljaju važan kanal komunikacije između građana i zdravstvenog sistema, posebno u oblasti imunizacije. Njihova uloga uključuje informisanje građana o terminima vakcinacije, dostupnosti vakcina, propuštenim dozama, ali i edukaciju o važnosti imunizacije.

Cilj nadzora je unaprijediti dostupnost informacija, ojačati povjerenje građana u zdravstveni sistem i povećati obuhvat imunizacijom kroz bolju organizaciju i profesionalniji pristup komunikaciji.

Nadzor call centara podrazumijeva sistematski monitoring i procjenu rada radi poboljšanja efikasnosti, tačnosti informacija i kvaliteta komunikacije. U okviru Programa mjera za imunizaciju predlaže se uspostavljanje jasnog mehanizma nadzora koji obuhvata sljedeće elemente

1. Obuka i supervizija osoblja

- Redovna edukacija call operatera, uključujući medicinsko i nemedicinsko osoblje koje komunicira s roditeljima i građanima;
- Supervizija od strane timova iz epidemioloških službi na lokalnom i nacionalnom nivou;
- Razvijanje kompetencija za odgovaranje na sumnje i dezinformacije u vezi sa vakcinacijom.

2. Praćenje performansi i kvaliteta usluge

- Uvođenje sistema za evaluaciju rada call centara (broj poziva, vrijeme odziva, broj riješenih zahtjeva, zadovoljstvo korisnika);
- Redovno izvještavanje menadžmenta domova zdravlja i IJZCG o radu call centara;
- Uvođenje mogućnosti za povratne informacije korisnika (npr. SMS ankete ili kratki online upitnici).

3. Digitalna podrška i integracija sa informacionim sistemima

- Povezivanje call centara sa elektronskim evidencijama o vakcinaciji (kada budu uspostavljene) radi provjere vakcinalnog statusa i zakazivanja;
- Unapređenje softverske opreme i snimanje razgovora radi unapređenja kvaliteta usluge i obuke.

VI.I.III. Razviti lokalne/opštinske mikroplanove dodatnih imunizacionih aktivnosti

Razvijanje **lokalnih/opštinskih mikroplanova dodatnih imunizacionih aktivnosti** ključan je korak za osiguravanje da imunizacija bude dostupna svim roditeljima i djeci, uključujući one u ruralnim ili teško dostupnim područjima. Ovaj pristup omogućava bolje ciljanje specifičnih potreba zajednice, kao i povećanje pokrivenosti vakcinama. Detaljno razrađeni mikroplanovi mogu pomoći u adaptaciji programa imunizacije na specifične okolnosti, resurse i izazove svake lokalne zajednice.

- **Izrađivati mikroplanove u saradnji IJZCG i koordinatora za imunizaciju na lokalnom nivou.** Ključ za uspješan razvoj mikroplanova je saradnja između IJZCG i koordinatora za imunizaciju na lokalnom nivou, koji imaju najbolje razumijevanje specifičnih potreba i izazova svoje zajednice. Koordinator za imunizaciju na lokalnom nivou, koji su u kontaktu sa obrazovnim institucijama, nevladinim organizacijama i drugim relevantnim partnerima, mogu pružiti dragocjene informacije o potrebama lokalnog stanovništva;

- **U planove uključiti vakcinaciju djece bez izabranog doktora tokom vikenda/van radnog vremena.** Mikroplanovi bi trebali uključivati organizovanje vakcinacije van standardnog radnog vremena, posebno tokom vikenda ili u večernjim satima, čime bi se omogućilo roditeljima sa radnim obavezama da dovedu djecu na vakcinaciju. To bi uključivalo otvaranje zdravstvenih punktova, mobilnih timova ili čak organizovanje privremenih centara za vakcinaciju na ključnim lokacijama unutar zajednice;

- **Korišćenje lokalnih medija za podizanje svijesti.** Lokalni mediji (radio, televizija, novine, društvene mreže) trebaju se koristiti za **kampanje podizanja svijesti** o važnosti vakcinacije, terminima vakcinacije i dostupnim uslugama. Kampanje mogu uključivati:

- ✓ **Radio i TV emisije** sa zdravstvenim stručnjacima, koji objašnjavaju koristi vakcinacije i odgovaraju na pitanja roditelja;
- ✓ **Poster, letci i oglasi** u lokalnim novinama, sa jasnim informacijama o vakcinaciji, rasporedu vakcinacije, lokacijama i terminima;
- ✓ **Korišćenje društvenih mreža i internet stranica** za širenje informacija o vakcinaciji, posebno kroz interaktivne sadržaje (video, infografike, pitanja i odgovori).

VI. I. IV. Obezbijediti dovoljne količine svih vakcina za program imunizacije

Obezbeđivanje dovoljnog broja vakcina za program imunizacije predstavlja ključni element uspjeha svakog nacionalnog programa imunizacije. Problemi sa snabdijevanjem vakcinama mogu ozbiljno ugroziti kontinuitet programa, povećati rizik od izbijanja bolesti i smanjiti

povjerenje javnosti u zdravstveni sistem. Da bi se osigurala stabilnost snabdijevanja i adekvatne količine vakcina, potrebno je razviti strateške planove koji uključuju logistiku, nabavku, i dugoročno planiranje.

- **Poseban fokus na dodatne količine MMR vakcina za sustizanje vakcinacija.** Potrebno je planirati dodatnu nabavku MMR vakcina, uz povećanje njihovih količina kako bi se pokrio broj djece koja kasne sa vakcinacijom. Ovo uključuje angažovanje stručnjaka da precizno izračunaju koje su količine vakcina potrebne za sustizanje i buduće redovne vakcinacije, te obezbjeđivanje dodatnih zaliha za tekuće i buduće potrebe. Organizovati kampanje za sustizanje vakcinacije, koje bi obuhvatile djecu koja nisu bila vakcinisana na vrijeme. Ove kampanje zahtijevaju povećanje količina MMR vakcina, a snabdijevanje mora biti dovoljno fleksibilno da omogućiti brzo odgovoravanje na promjene u broju djece koja kasne;

- **Uspostaviti višegodišnju nabavku vakcina putem trogodišnjih tendera radi osiguranja stabilnosti snabdijevanja i smanjenja rizika od oscilacija cijena.** Implementirati višegodišnje ugovore o nabavci vakcina, kao što su trogodišnji tenderi, kako bi se obezbijedila dugoročna stabilnost u snabdijevanju. Ovaj pristup omogućava preciznije planiranje potrebnih količina vakcina i smanjuje rizik od povećanja cijena. Kroz višegodišnje ugovore država može postići povoljnije cijene i osigurati kontinuiranu dostupnost vakcina, što doprinosi efikasnijem upravljanju resursima.

- **Uspostaviti zajedničku nabavku vakcina sa zemljama u okruženju - potrebna izmjena i dopuna zakonske legislative,** uz poštovanje važećih propisa u vezi sa izdavanjem dozvole za lijek i izdavanjem saglasnosti za uvoz vakcina. Razviti **zajedničku nabavku vakcina** u saradnji sa **zemljama u okruženju**, kao što su susjedne države ili članice regionalnih zdravstvenih organizacija. Ovaj pristup može donijeti ekonomske prednosti, omogućiti bolje pregovaračke pozicije prilikom kupovine vakcina i smanjiti troškove. Takođe, zajednička nabavka može osigurati stabilnost snabdijevanja jer se distribucija vakcina može koordinirati na regionalnom nivou;

- **Uspostaviti nabavku vakcina preko UNICEF-a - potrebna izmjena i dopuna zakonske legislative,** uz poštovanje važećih propisa u vezi sa izdavanjem dozvole za lijek i izdavanjem saglasnosti za uvoz vakcina. Uključiti organizaciju poput **UNICEF-a** u proces nabavke vakcina. UNICEF već ima razvijene sisteme za nabavku i distribuciju vakcina, često po povoljnijim cijenama i sa garantovanom kvalitetom. Korišćenje UNICEF-ovih kanala može omogućiti stabilnije snabdijevanje i bolju efikasnost u distribuciji, čime se smanjuju troškovi i povećava dostupnost vakcina;

- **Računanje na rizik da se vakcine neće u potpunosti utrošiti.** Prepoznati da je precizno planiranje količina vakcina vrlo teško zbog velikog broja nevakcinisanih, kao i zbog nemogućnosti tačnog predviđanja broja djece koja će doći na redovnu vakcinaciju. Planirati zalihe vakcina na temelju procjena i fleksibilnih predviđanja, a ne na temelju strogih kvota. Ove zalihe treba prilagoditi prema stvarnim potrebama, uz mogućnost prilagođavanja u stvarnom vremenu, temeljem trenutnih podataka o vakcinaciji.

VI.II. Jačanje kapaciteta zdravstvenog osoblja

VI.II. I. Organizovati redovne godišnje seminare

Organizovanje redovnih godišnjih seminara o imunizaciji, predstavlja važan mehanizam za jačanje znanja i kompetencija zdravstvenih radnika, ali i za motivaciju i priznanje onima koji doprinose unapređenju programa imunizacije. Ova edukativna i motivaciona komponenta može imati direktan uticaj na kvalitet pruženih usluga, povećanje povjerenja javnosti u vakcinaciju i unapređenje ukupne strategije imunizacije.

- **Obezbijediti kontinuirano finansiranje kroz Program KME** (Kontinuirane medicinske edukacije). Godišnji seminari treba da budu sistemski planirani i finansirani kroz Program KME, čime bi se osigurala njihova održivost i uključivanje u zvanične edukativne cikluse zdravstvenih radnika;

- **Praćenje pohađanja seminara od strane IJZCG i bodovanje od strane Ljekarske komore.** IJZCG treba imati ulogu u organizaciji, koordinaciji i praćenju prisustva zdravstvenih radnika na seminarima. Ovo omogućava sistematsko bilježenje učesnika, kao i praćenje napretka kroz godine. Kreirati centralizovani registar zdravstvenih radnika zaduženih za sprovođenje programa imunizacije u svim ustanovama na primarnom nivou, a zatim i „registra pohađanja“ koji omogućava uvid u to koji zdravstveni radnici su redovno učestvovali u edukacijama. Ljekarska komora treba da boduje učešće na seminarima u skladu sa pravilnikom o KME. Time bi se učesnicima pružio i profesionalni podsticaj - sakupljeni bodovi bi se računali za licenciranje, čime se dodatno motivišu zdravstveni radnici da redovno prisustvuju.

- **Dodjela priznanja za institucije i pojedince za ostvarene rezultate.** U okviru godišnjeg seminara organizovati ceremoniju dodjele priznanja za institucije (npr. domove zdravlja) koje su postigle visok obuhvat imunizacijom, organizovale inovativne kampanje ili sprovođenje sustizanja, pojedince (ljekare, medicinske sestre, koordinate) koji su se posebno istakli u radu, edukaciji sprovođenju i/ili promociji imunizacije.

VI.II.II. Organizovanje ciljane edukacije za zdravstvene radnike na pitanja koja izazivaju najviše nedoumica

Organizovanje ciljanih edukacija za zdravstvene radnike na teme koje izazivaju najviše nedoumica među roditeljima i širom javnosti je ključno za obezbeđivanje tačnih i naučno potvrđenih informacija o vakcinama. Zdravstveni radnici igraju centralnu ulogu u rješavanju dezinformacija i smanjenju skepticizma prema vakcinama, stoga je edukacija ovih profesionalaca neophodna kako bi se osigurala efikasnost programa imunizacije.

- **Organizovati specijalizovane edukacije koje bi se bavile dokazima koji potvrđuju da ne postoji nikakva povezanost između MMR vakcine i autizma.** Prezentaciju ključnih naučnih studija koje su opovrgle mitove o autizmu i vakcinama. Upoznavanje sa saopštenjima i istraživanjima međunarodnih organizacija poput Svjetske zdravstvene organizacije (SZO) i Centara za kontrolu i prevenciju bolesti (CDCs). Obuka u komunikaciji sa roditeljima, kako bi se efikasno i sa empatijom objasnile naučne činjenice, a ne spekulacije;

- **Organizovanje edukacija o bezbjednosti HPV vakcine.** Organizovati posebne edukacije koje će se fokusirati na **sigurnost HPV vakcine**. Naučne dokaze koji potvrđuju efikasnost i sigurnost vakcine u prevenciji HPV infekcija i raka grlića materice;

- **Organizovanje edukacija koje će ciljano pokriti stvarne kontraindikacije i neželjene događaje nakon imunizacije.** Edukacijama obuhvatiti pravilno prepoznavanje i reakciju na **neželjene događaje** nakon vakcinacije, uključujući objašnjenje šta su normalne reakcije (npr. povišena tjelesna temperatura, bol na mjestu uboda) i kako treba reagovati na ozbiljnije neželjene reakcije (npr. anafilaktički šok, koji je veoma rijedak). Organizovati edukacije za epidemiološke službe u cilju razvoja kapaciteta za istragu ozbiljnih neželjenih događaja nakon imunizacije.

VI.II.III Povećati broj pedijatara i pedijatrijskih i patронаžnih sestara

Povećanje broja pedijatara i pedijatrijskih i patронаžnih sestara, predstavlja ključnu mjeru za unapređenje zdravstvene zaštite djece, jer adekvatan broj specijalista u pedijatriji omogućava pružanje kvalitetnije, brže i dostupnije zdravstvene usluge djeci, naročito u područjima sa većim potrebama za ovom vrstom zaštite.

- **Omogućiti specijalizaciju iz pedijatrije odmah nakon položenog državnog ispita.** Uvođenje brže i direktne mogućnosti specijalizacije, čime bi se smanjio vremenski razmak između završetka medicinskog fakulteta i početka specijalizacije. Olakšavanje procedure odobravanja specijalizacije za pedijatriju;

- **Uspostaviti stimulativne mjere za rad u sredinama sa najizraženijim deficitom pedijatara.** Povećati broj pedijatara u zdravstvenim ustanovama u kojima je deficitaran broj, čime bi se obezbedila adekvatna zdravstvena zaštita za djecu. Takođe, stimulacije bi mogle omogućiti ravnomjerniju raspodjelu pedijatara i smanjiti centralizaciju zdravstvenih usluga u velikim gradovima, čime bi se povećala dostupnost i kvalitet usluga u svim djelovima zemlje.

- **Unapređenje kadrovskih kapaciteta kroz otvaranje/promovisanje smjera pedijatrijska sestra/tehničar.** S obzirom na izazove koji se odnose na nisku stopu obuhvata imunizacijom, posebno u pojedinim opštinama, važno je sistemski ulagati u obrazovanje kadrova koji će biti osposobljeni da pruže kvalitetnu zdravstvenu zaštitu djeci. U tom kontekstu, postoji jasna potreba za otvaranjem smjera **pedijatrijska sestra/tehničar** u srednjim medicinskim školama. Ovaj profil bi bio od ključnog značaja za jačanje primarne zdravstvene zaštite djece i za unapređenje imunizacione pokrivenosti. Stoga se preporučuje da srednje medicinske škole u Crnoj Gori, u saradnji sa Ministarstvom prosvjete, uvrste ovaj smjer u svoje obrazovne programe, čime bi se dugoročno obezbijedili kadrovi koji posjeduju specifična znanja i vještine iz oblasti dječje njege, komunikacije sa roditeljima i promocije zdravlja. Time bi se stvorili preduslovi za kvalitetniji odgovor zdravstvenog sistema na potrebe djece i zajednice, naročito kada je riječ o pravovremenoj i sveobuhvatnoj imunizaciji.

VI.II.IV Uvesti stimulaciju za zdravstvene radnike

Uvođenje stimulacija za zdravstvene radnike ima za cilj motivisanje i nagrađivanje timova koji postignu visok nivo obuhvata imunizacije, čime se doprinosi povećanju vakcinacije i ukupnoj zaštiti populacije. Ova mjera je važna u kontekstu poboljšanja obuhvata imunizacije, posebno u situacijama kada je potrebno postići veći obuhvat vakcinacije i u prevazilaženju bilo kakvih prepreka koje bi mogle postojati u sprovođenju imunizacije. Nizak obuhvat imunizacijom i nizak obuhvat vakcinacije u određenim područjima mogu biti izazvani različitim faktorima, od nedostatka motivacije kod zdravstvenih radnika do nedostatka resursa ili logističkih prepreka. Stimulacija je izuzetno važna za programe preporučene vakcinacije kao što je HPV vakcinacija, jer u ovom slučaju angažovanost osoblja pravi razliku u ostvarenim rezultatima, za razliku od obavezne vakcinacije gdje to takođe može biti faktor uticaja ali u manjoj mjeri.

- **Razviti kriterijume za stimulaciju timova sa visokim obuhvatom imunizacije.**

Stimulacije bi trebale biti utemeljene na konkretnim kriterijumima, kao što su: visok obuhvat vakcinacije (npr. Procenat vakcinisane djece u određenoj opštini ili odjelu). Povećanje vakcinacije među ranjivim grupama, kao što su djeca iz socijalno ugroženih porodica u romskim naseljima, djeca sa specifičnim potrebama ili djeca koja su ranije kasnila sa vakcinacijom. Angažovanje u kampanjama za vakcinaciju, uključujući komunikaciju sa roditeljima, organizovanje edukacija, ili saradnja sa školama i lokalnim zajednicama. Praćenje i smanjenje broja neophodnih revakcinacija (sustizanje vakcinacije), što može ukazivati na to da tim djelotvornosti prati i motiviše roditelje da redovno vakcinišu djecu. Normativno uređivanje stimulacija kroz Pravilnik o sprovođenju imunoprofilakse, definisali bi se tačni kriterijumi za stimulaciju, kako bi se osigurao pravičan i objektivan sistem nagrađivanja. Kriterijumi bi obuhvatili specifične ciljeve kao što su obuhvat imunizacijom, broj organizovanih edukacija, angažman na prevenciji i praćenju vakcinacije.

VI.II.V. Organizovati redovne mjesečne sastanke koordinatora imunizacije

Organizovanje redovnih sastanaka koordinatora imunizacije predstavlja važnu operativnu mjeru za jačanje koordinacije, razmjenu iskustava, ujednačavanje prakse i pravovremeno rješavanje problema na terenu. U sistemima gdje je imunizacija jedna od ključnih javnozdravstvenih aktivnosti, kontinuirana i strukturisana komunikacija između odgovornih osoba na različitim nivoima omogućava brže reagovanje i bolje rezultate.

- **Normirati ovu aktivnost kroz Pravilnik o sprovođenju imunoprofilakse.** Uvođenje obaveze redovnih sastanaka u Pravilnik o sprovođenju imunoprofilakse, osiguralo bi kontinuitet i formalizaciju sastanaka, čime bi se podigao njihov značaj i ozbiljnost u zdravstvenom sistemu, definisale odgovornosti učesnika, ko su obavezni učesnici (npr. Predstavnici IJZCG, timovi domova zdravlja), ko vodi zapisnik, ko priprema dnevni red, i kako se izvještava o zaključcima sastanka. Takođe, omogućilo praćenje učinka sastanaka kroz izvještavanje ka IJZCG - npr. Informacije o broju obavljenih vakcinacija, izazovima na terenu, planovima za naredni mjesec itd.

VI.III. Unapređenje elektronskog imunizacionog registra

VI.III.I. Mogućnost unošenje svih vakcina u elektronski imunizacioni registar

- Omogućavanje unosa svih vakcina koje se aplikuju prema kliničkim i epidemiološkim indikacijama u elektronski vakcinalni karton (trenutno omogućeno samo za grip i COVID-19) i implementaciju vakcinalnog kartona prema kliničkim i epidemiološkim indikacijama u okviru servisa eZdravlje.

VI.III.II. Mogućnost uvida u elektronski vakcinalni kartona za djecu i odrasle prilikom pregleda na svim nivoima zdravstvene zaštite (primarnom, sekundarnom i tercijarnom nivou)

- Omogućiti službama za hitnu medicinsku pomoć, urgentnim centrima, kao i ostalim službama na svim nivoima, da mogu imati uvid u elektronski vakcinalni karton (za obaveznu i imunizaciju po kliničkim i epidemiološkim indikacijama);
- Pojednostaviti uvid u elektronski vakcinalni karton Higijensko-epidemiološkim službama pri domovima zdravlja i IJZCG;
- Unaprijediti dostupnost elektronskog kartona imunizacija roditeljima kroz aplikaciju e-Zdravlje.

VI.IV. UNAPREĐENJE PRAVNOG I ADMINISTRATIVNOG OKVIRA ZA IMUNIZACIJE

VI.IV.I. Unapređenje zakona i pravilnika - Izmijeniti Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti

Izmjena Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti u dijelu koji se odnosi na klasifikaciju imunizacije predstavlja važan korak ka modernizaciji, većoj jasnoći i efikasnijem sprovođenju imunizacione politike u Crnoj Gori. Postojeći zakonski okvir, iako funkcionalan, zahtijeva precizniju kategorizaciju vakcinacije kako bi se uskladio sa savremenim standardima javnog zdravlja i omogućio bolji odgovor na specifične epidemiološke situacije, kao i potrebe različitih populacionih grupa.

- Klasifikovati imunizaciju u zakonu i podzakonskim aktima na:
 - Obaveznu za sva lica određenog uzrasta;
 - Preporučenu za sva lica određenog uzrasta;
 - Obaveznu za lica po kliničkim i epidemiološkim indikacijama;
 - Preporučenu za lica po kliničkim i epidemiološkim indikacijama.

VI.IV.II. Usvojiti zakonske izmjene koje uslovljavaju obaveznu imunizaciju za lica određenog uzrasta

Usvajanje zakonskih izmjena koje uslovljavaju obaveznu imunizaciju za lica određenog uzrasta podrazumijeva donošenje i implementaciju zakonskih odredbi kojima se vakcinacija definiše kao preduslov za pristup određenim pravima, aktivnostima ili radnim mjestima, u cilju zaštite javnog zdravlja i povećanja kolektivnog imuniteta. Ove mjere bi se primjenjivale uz jasno

propisane izuzetke (npr. medicinski opravdane kontraindikacije), a cilj im je da se vakcinacija tretira kao odgovornost pojedinca prema zajednici.

- **Za djecu – uslov za upis i pohađanje predškolskih ustanova i srednjih škola.** U cilju zaštite zdravlja djece i šire zajednice, preporučuje se da redovno vakcinisana djeca, u skladu sa Nacionalnim programom obavezne imunizacije (npr. MMR, DTP, polio, hepatitis B), imaju prednost pri upisu i pohađanju predškolskih i srednjih škola. Za djecu koja nisu vakcinisana iz razloga koji nisu medicinski opravdani, mogu se razmatrati odgovarajuće mjere i ograničenja u skladu sa preporukama zdravstvenih institucija.
- **Za zdravstvene radnike - uslov za zapošljavanje i rad.** Zdravstveni radnici moraju biti vakcinisani prema listi vakcina koje se definišu kao **obavezne za zdravstveni kadar** (npr. Hepatitis B, MMR, Tdap), osim ako imaju potvrdu o trajnoj kontraindikaciji. Zaštita pacijenata, posebno onih imunokompromitovanih, i smanjenje rizika od širenja bolesti unutar zdravstvenih ustanova.

VI.IV.III. Izraditi Pravilnik o sistematskim pregledima, uključujući imunizaciju

Izradu Pravilnika o sistematskim pregledima, uključujući imunizaciju, koji će detaljno regulisati način i obim tih pregleda, kao i procedure vezane za vakcinaciju i zdravstvenu zaštitu djece. Ovaj Pravilnik ima za cilj da obezbijedi sveobuhvatan i efikasan pristup preventivnim zdravstvenim mjerama kroz sistematske preglede i imunizaciju, čime će se unaprijediti zdravstveno stanje djece u zemlji.

U skladu sa tim, Pravilnik će jasno definisati sljedeće:

- **Uzrast i učestalost pregleda:** Pravilnik će precizirati tačan uzrast djece kada se sistematski pregledi obavljaju, kao i učestalost tih pregleda, kako bi se obezbijedila optimalna zdravstvena zaštita. Pregledi će se obavljati u školama ili zdravstvenim ustanovama, u zavisnosti od situacije i specifičnih potreba.
- **Mogućnost pregleda u školama:** Ukoliko se pregledi organizuju u školama, neophodno je da škole posjeduju odgovarajuće uslove za realizaciju tih aktivnosti. To podrazumijeva opremljene prostorije koje ispunjavaju higijenske i tehničke standarde, kako bi djeca bila pregledana u sigurnim uslovima. Takođe, zdravstvene ustanove ili domovi zdravlja obavezni su da obezbijede minimalnu opremu, uključujući ležeća kolica, paket za pružanje prve pomoći koji obuhvata i „anti-šok“ terapiju, kao i sanitetsko vozilo koje će biti dostupno ispred škole tokom procesa vakcinacije, čime se osigurava dodatna sigurnost za djecu.
- **Izgled potvrde za upis u školu:** Pravilnik će regulisati izgled potvrde ili uvjerenja koje djeca dobijaju prilikom upisa u osnovnu i srednju školu. Ova potvrda će biti dokument koji potvrđuje da je dijete prošlo sistematski pregled i da je vakcinisano u skladu sa preporukama i zakonskim propisima.
- **Unapređenje potvrde za upis u predškolske ustanove:** Takođe, u cilju usklađivanja sa novim Pravilnikom o kriterijumima za upis u predškolske ustanove, biće unaprijeđena

potvrda koja se izdaje prilikom upisa u te ustanove. Terminologija potvrde će biti usklađena sa novim pravilnicima, kao i sa ugovorima koje predškolske ustanove potpisivanje sa roditeljima. Time će se obezbijediti jasno i precizno praćenje vakcinacije i zdravstvenog stanja djece još od najranijeg uzrasta.

Alternativno, umjesto usvajanje posebnog Pravilnika, ove aktivnosti se nakon izmjene Zakona mogu uvrstiti kroz izmjene i dopune Prvailnika o sprovođenju obavezne imunoprofilakse i hemioprofilakse.

VI.IV.IV. Pravno regulisati načine za pozivanje roditelja na vakcinaciju djece

S obzirom na značaj vakcinacije u očuvanju javnog zdravlja i prevenciji širenja zaraznih bolesti, neophodno je uspostaviti efikasne i pravno regulisane načine za obavješćavanje roditelja o vakcinaciji njihove djece. U cilju obezbjeđivanja što većeg broja vakcinisanih djece, predlaže se uvođenje različitih metoda pozivanja roditelja na vakcinaciju kroz izmjene postojećih zakona i pravilnika. Ovo će omogućiti lakši pristup roditeljima i povećati njihovu svijest o važnosti vakcinacije, čime će se smanjiti broj nevakcinisane djece i osigurati kolektivni imunitet.

Predložene metode pozivanja roditelja na vakcinaciju uključuju:

- **Pismo dostavljeno poštom na kućnu adresu:** Pismo poslate poštom može se koristiti kao zvanični način obavješćavanja roditelja o predstojećoj vakcinaciji. Ovo pismo bi sadržalo sve potrebne informacije, uključujući datum, vrijeme i lokaciju vakcinacije, kao i razloge zašto je vakcinacija važna. Ova metoda je bezbjednija jer omogućava da roditelji dobiju obavješćenje na njihovoj adresi, što može povećati vjerovatnoću da neće propustiti obavješćenje;
- **Pisano obavješćenje preko predškolskih i školskih ustanova:** Ova metoda omogućava direktno obavješćavanje roditelja u trenutku kada dijete dolazi u predškolsku ili školsku ustanovu. Obavješćenje bi moglo biti u obliku papira koji se šalje kući sa djetetom ili se predaje roditeljima prilikom dolaska. Ova metoda je efikasna jer dolazi izravno kroz obrazovne institucije koje roditelji često kontaktiraju, pa je vjerovatno da će obavješćenje biti primljeno na vrijeme;
- **Telefonski poziv:** Telefonski poziv od strane nadležnih zdravstvenih radnika može biti efikasan način da se osigura neposredan kontakt sa roditeljima. Poziv može biti izveden iz zdravstvenih ustanova, domova zdravlja ili vakcinalnih centara, pružajući roditeljima sve informacije o datumu i vremenu vakcinacije, kao i odgovor na eventualna pitanja ili nedoumice. Telefonski poziv omogućava direktnu komunikaciju, što može biti korisno za roditelje koji nemaju pristup internetu ili koji preferiraju verbalne informacije;
- **E-mail:** Kroz e-mail se mogu slati detaljna obavješćenja sa svim potrebnim informacijama, kao i podsjetnici za predstojeću vakcinaciju. Ova metoda je pogodna za roditelje koji redovno koriste email i žele digitalnu verziju obavješćenja;
- **Poziv putem Call Centra:** Call centar specijalizovan za vakcinaciju može biti korisna metoda za dodatnu informisanost roditelja. Kroz Call Centar se mogu pružiti odgovori na pitanja, kao i potvrda o datumu vakcinacije. Ova metoda pruža dodatnu interaktivnost i osigurava da roditelji dobiju pomoć u slučaju nesigurnosti ili potrebe za dodatnim informacijama;

- **Poziv/preporuka na vakcinaciju pri neposrednom kontaktu sa pacijentom u ordinaciji:** Doktor ili medicinska sestra tokom redovnog pregleda ili konsultacija sa roditeljima mogu direktno preporučiti vakcinaciju, objašnjavajući njen značaj za zdravlje djeteta. Ova metoda je vrlo efikasna jer dolazi od zdravstvenih radnika koji roditeljima mogu pružiti stručne savjete i objašnjenja. Pored toga, neposredni kontakt motivisaće roditelje da se odluče na vakcinaciju, naročito ako se osjećaju nesigurno ili imaju nedoumice koje žele razjasniti.

VI.IV.V. Donijeti naredbu za preduzimanje protivepidemijskih mjera

U cilju zaštite javnog zdravlja i prevencije širenja zaraznih bolesti, potrebno je donijeti odgovarajuće protivepidemijske mjere koje će spriječiti kontakt nevakcinisane djece sa potencijalno zaraženim osobama tokom epidemije. Ove mjere će omogućiti efikasniji odgovor na kriznu situaciju i pomoći u smanjenju rizika od širenja bolesti među djecom, nastavnicima, zaposlenima i zajednici u cjelini. Naredba bi trebala sadržati nekoliko ključnih odredbi koje se odnose na ograničenja u obrazovnim, sportskim i rekreativnim aktivnostima, kao i mogućnost povratka nevakcinisane djece u normalne aktivnosti nakon vakcinacije ili prestanka epidemije.

Predložene mjere uključuju:

- **Zabraniti nevakcinisanoj djeci boravak u predškolskim ustanovama, osnovnim i srednjim školama tokom epidemije na teritoriji određene opštine (nastava se za nevakcinisane organizuje online):** U slučaju epidemije, zaštita zdravlja djece postaje prioritet. Jedna od protivepidemijskih mjera jeste, razmotriti uvođenje mjera koje bi tokom epidemije na lokalnom nivou ograničile fizički boravak nevakcinisane djece u obrazovnim ustanovama (predškolske ustanove, osnovne i srednje škole), uz obezbjeđivanje alternativnog oblika nastave na daljinu. Ovakva mjera bi imala za cilj zaštitu javnog zdravlja i sprečavanje širenja bolesti među djecom i zaposlenima u ustanovama. Djeca koja nisu vakcinisana, zbog većeg rizika od prenošenja zaraznih bolesti, mogla bi predstavljati potencijalnu prijetnju po zdravlje kolektiva. Kroz zakonodavni okvir, u saradnji sa nadležnim institucijama (uključujući Ministarstvo prosvjete nauke i inovacija), može se dalje razraditi stepen obaveznosti, izuzeci, kao i eventualne sankcije ili ograničenja u skladu sa principima proporcionalnosti i zaštite prava djece na obrazovanje;
- **Ograničiti sportske i rekreativne aktivnosti (igraonice, ekskurzije i slično) za nevakcinisanu djecu:** Tokom epidemije, nevakcinisana djeca će biti isključena iz grupnih sportskih i rekreativnih aktivnosti koje podrazumijevaju veći kontakt među djecom, kao što su igraonice, ekskurzije i organizovani sportski trenuci. Ove aktivnosti mogu postati visokorizične kada se u obzir uzme prenos zaraznih bolesti. Ograničavanjem pristupa nevakcinisane djece ovim aktivnostima smanjuje se mogućnost širenja infekcije, a djeca se mogu usmjeriti na alternativne, sigurne oblike aktivnosti dok traje epidemija;
- **Omogućiti povratak nakon vakcinacije i/ili prestanka epidemije:** Po okončanju epidemije ili nakon što dijete bude vakcinisano, moći će se vratiti u redovne obrazovne, sportske i rekreativne aktivnosti. Ovo omogućava da nevakcinisana djeca, koja su bila isključena iz tih aktivnosti zbog zaštite javnog zdravlja, ponovo postanu aktivni učesnici u društvenom i obrazovnom životu. Takođe, omogućavanje povratka nakon vakcinacije

predstavlja podsticaj roditeljima da vakcinišu svoju djecu, čime se poboljšava kolektivni imunitet i smanjuje rizik od ponovnog izbijanja epidemije.

VI.IV.VI. Uspostaviti interne procedure za prijavu i postupanje sa zdravstvenim radnicima koji šire dezinformacije o vakcinama

U cilju očuvanja povjerenja javnosti u zdravstveni sistem i promovisanja naučno utemeljenih informacija o vakcinaciji, neophodno je razviti jasne interne procedure u javnim zdravstvenim ustanovama primarnog nivo zdravstvene zaštite u slučajevima kada zdravstveni radnici šire dezinformacije o vakcinama. Ove procedure bi trebalo da obuhvate:

- **Definisanje šta se smatra dezinformacijom** u kontekstu vakcinacije, oslanjajući se na relevantne preporuke Svjetske zdravstvene organizacije (SZO), nacionalnih tijela i stručne literature;
- **Uspostavljanje kanala za prijavu**, uključujući mogućnost anonimne prijave od strane kolega, pacijenata ili drugih zainteresovanih strana;
- **Formiranje stručnih tijela ili komisija** unutar zdravstvenih ustanova koje će razmatrati prijave i donositi preporuke;
- **Uspostaviti kanal komunikacije sa Ljekarskom komorom, za prijavu zdravstvenih radnika koji šire dezinformacije**, čiji bi odbori/komisije razmatrali određene mjere u pojedinim slučajevima;
- **Primjena proporcionalnih mjera**, koje mogu uključivati savjetovanje, edukaciju, opomene, praćenje rada, pa u slučaju težih i ponovljenih prekršaja, i disciplinske mjere u skladu sa zakonodavstvom i etičkim kodeksima.

VI.IV.VII. Planirati formiranje kompenzacionog fonda za ozbiljne neželjene događaje nakon vakcinacije

Formiranje kompenzacionog fonda za ozbiljne neželjene događaje nakon vakcinacije predstavlja ključnu mjeru za zaštitu pacijenata i jačanje povjerenja u vakcinacione programe. Iako vakcine prolaze rigorozne provjere i istraživanja prije nego što postanu dio imunizacijskog programa, kao i svaka medicinska intervencija, one mogu uzrokovati neželjene efekte. U rijetkim slučajevima, neželjeni događaji mogu biti ozbiljni i imati dugoročne posljedice po zdravlje. Kompenzacija za ove događaje pomaže obezbjeđivanju pravde i pruža podršku onima koji su pogođeni, čime se dodatno povećava povjerenje u vakcinaciju kao mjeru zaštite zdravlja zajednice.

Ključne komponente ovog prijedloga uključuju:

- Ostvariti uvid u način funkcionisanja ovakvih fondova u zemljama okruženja kako bi se pozitivna praksa primijenila u Crnoj Gori;
- Obezbijediti regulatorni okvir i ostale neophodne uslove za formiranje ovakvog nacionalnog Fonda, po ugledu na pozitivne primjere iz drugih zemalja;
- Obezbijediti edukaciju epidemioloških službi za istragu ozbiljnih neželjenih događaja nakon imunizacije;
- Unaprijediti rad postojeće Stručne radne grupe CInMED i IJZCG za nadzor nad imunizacijom kroz edukaciju članova, uključivanje ljekara odgovarajućih specijalnosti u

rad grupe u cilju procjene prijavljenih ozbiljnih neželjenih događaja, kao i kroz saradnju sa stručnjacima iz regiona;

- Definirati oblik saradnje zdravstvenih ustanova, institucija i nadležnog Ministarstva po ovom pitanju kroz odgovarajuće sporazume i procedure.

VII.1. Unapređenje potražnje za imunizacijom kroz promociju i društvenu mobilizaciju

VII.1.1. Razviti komunikacionu strategiju za promociju vakcinacije

Komunikacija o vakcinaciji je ključna za izgradnju povjerenja u imunizacione programe, edukaciju javnosti i povećanje vakcinacijskog obuhvata. Efikasna komunikacija može pomoći u prevazilaženju sumnji, dezinformacija i strahova vezanih za vakcine, pružajući građanima tačne i razumljive informacije o važnosti vakcinacije. Razvijanje sveobuhvatne komunikacione koncepcije omogućava organizovanu i ciljanu promociju vakcinacije, koja se može prilagoditi specifičnim potrebama i situacijama.

Ključni elementi komunikacione strategije za promociju vakcinacije uključuju:

- **Univerzalna i specifična komunikacija, zavisno od fokusa (MMR, HPV, ili druge vakcine):** Komunikaciona koncepcija treba biti fleksibilna i prilagodljiva, jer različite vakcine mogu zahtijevati specifične pristupe u komunikaciji. Na primer, promocija vakcine protiv morbila, zaušnjaka i rubele (MMR) može se fokusirati na prevenciju ozbiljnih bolesti u djece, dok kampanja za vakcinu protiv HPV-a može biti usmjerena na prevenciju raka vrata materice i drugih povezanih bolesti.

- **Izgradnja resursa za kampanje putem društvenih mreža i dvosmjerne komunikacije:** Naše društvo sve više se okreće društvenim mrežama kao glavnom izvoru informacija, a one omogućavaju interaktivnu i direktnu komunikaciju s građanima. Komunikaciona strategija treba uključivati kreiranje sadržaja za društvene mreže (Facebook, Instagram, Twitter, TikTok) i omogućiti dvosmjernu komunikaciju sa stanovništvom, gdje ljudi mogu postavljati pitanja, izražavati svoje brige i dobijati odgovore u realnom vremenu. Ovaj oblik komunikacije omogućava pravovremeno reagovanje na sumnje, dezinformacije i pitanja koja mogu nastati tokom kampanje;

- **Kreiranje jednostavnih video materijala koji obrađuju ključne nedoumice:** Video materijali, posebno kratki i informativni video klipovi, mogu biti izuzetno efikasni u edukaciji građana. Ovi materijali mogu obrađivati ključne nedoumice o vakcinama, kao što su sigurnost vakcina, sporedni efekti, efikasnost ili značaj vakcinacije u zajednici. Ovi video materijali treba da budu jednostavni, razumljivi i vizualno privlačni, kako bi mogli doseći široku publiku, posebno one koji možda nemaju stručne medicinske informacije, ali koji žele da razjasne svoja pitanja;

- **Obezbjediti kontinuiranu dostupnost postera i flajera sa ključnim porukama:** Klasični promotivni materijali, kao što su poster i flajeri, još uvijek igraju značajnu ulogu u komunikaciji, naročito u fizičkim prostorima kao što su domovi zdravlja, ambulate, apoteke i obrazovne ustanove. Ovi materijali trebaju sadržavati ključne poruke o vakcinama i biti lako razumljivi za široku publiku. Takođe, treba obezbjediti da se ovi materijali dostave na jezicima manjinskih zajednica, uključujući albanski jezik, kako bi se omogućila ravnopravna dostupnost informacija svim građanima, bez obzira na jezičke barijere;

- **Medijska gostovanja - priprema i planiranje:** Aktivnosti u medijima, kao što su

gostovanja u TV emisijama, radio programima i intervjuima u novinama, predstavljaju odličan način za širenje tačnih informacija o vakcinaciji. Da bi ove aktivnosti bile efikasne, važno je da se unaprijed pripreme, kako bi se poruke bile jasne i ciljno usmerene. U planiranju ovih gostovanja, treba uključiti stručnjake i ljekare koji mogu pružiti kredibilne informacije i odgovore na ključna pitanja o vakcinama;

- **Podrška PR službi ključnih institucija u komunikaciji sa ljekarima:** PR službe ključnih zdravstvenih institucija, poput Ministarstva zdravlja, javnih zdravstvenih ustanova i organizacija koje se bave imunizacijom, trebaju aktivno sarađivati sa ljekarima i pružati im svu potrebnu podršku u vezi sa komunikacijom o vakcinaciji. To može uključivati izradu prijedloga za izjave, često postavljana pitanja (FAQ), kao i obuke za ljekare kako da odgovore na pitanja pacijenata na jasnem, empatičnom i informativnom način;

- **Obezbijediti dodatne edukacije za kriznu komunikaciju:** U slučajevima kada se pojave kontroverze ili krizne situacije u vezi sa vakcinama, važno je imati obučene PR stručnjake koji mogu efikasno komunicirati sa javnošću. Osiguranje dodatnih edukacija o kriznoj komunikaciji pomoći će PR timovima i stručnjacima u zdravstvu da pravilno odgovore na kritike, negativne komentare i dezinformacije. Pored toga, obavezivanje PR službi da učestvuju u redovnim seminarima o imunizaciji i vakcinama može pomoći u osiguravanju da budu u toku sa najnovijim informacijama i istraživanjima o vakcinama, što im omogućava da komuniciraju sa građanima na temelju najnovijih podataka;

- **Unapređenje interpersonalne /neposredne komunikacije na relaciji pedijatar/zdravstveni radnik-roditelj:** Efikasna i kvalitetna komunikacija između zdravstvenih radnika, posebno pedijatar, i roditelja ključno je za uspješan pristup vakcinaciji i drugim preventivnim mjerama. Ovaj aspekt podrazumijeva razvijanje interpersonalnih vještina koje omogućavaju zdravstvenim radnicima da na razumljiv i empatičan način komuniciraju s roditeljima, stvarajući povjerenje, smanjujući strahove i nesigurnost, te motivišući ih da donesu informisane odluke u vezi sa zdravljem svojih djece;

- **Obuka za glasnogovornike:** Obuka za glasnogovornike predstavlja ključnu aktivnost u procesu efikasne komunikacije sa širim društvom, posebno u kontekstu važnosti vakcinacije i zdravlja. Glasnogovornici, kao most između institucija i javnosti, imaju odgovornost da prenesu tačne, jasno artikulisane i utemeljene informacije. Ovaj proces obuhvata pripremu profesionalaca koji će odgovarati na medijske upite, govoriti u ime organizacija ili zdravstvenih institucija, te prenositi ključne poruke vezane za javno zdravlje;

- **SOP-ove za krizne komunikacije:** Krizne situacije u oblasti javnog zdravlja, poput epidemija, dezinformacija o vakcinama ili drugih zdravstvenih prijetnji, zahtijevaju brzo, koordinirano i precizno reagovanje od strane svih relevantnih institucija. Standardne operative procedure (SOP-ovi) za krizne komunikacije igraju ključnu ulogu u tome da se osigura efikasan odgovor na krizne situacije, smanji konfuzija među građanima i minimizira negativni uticaj na javno zdravlje i povjerenje u zdravstvene sisteme;

- **Obuka zdravstvenih radnika za javne nastupe i debate:** U današnjem društvu, zdravstveni radnici, posebno pedijatri, epidemiolozi i drugi stručnjaci, često postaju ključni akteri u javnim debatama i medijskim nastupima koji oblikuju mišljenje i stavove javnosti o temama vezanim za zdravlje. Da bi ovi nastupi bili efikasni, utemeljeni na tačnim informacijama i zasnovani na profesionalizmu, neophodna je posebna obuka koja će im pomoći da se pripreme za javne nastupe i debate.

VIII. EDUKACIJA I PODRŠKA RODITELJIMA I CILJANIM GRUPAMA

VIII.I. Edukacija roditelja, vaspitača i direktora

VIII.I.II Organizovati edukaciju rukovodilaca predškolskih ustanova, osnovnih i srednjih škola najmanje jednom godišnje

Edukacija rukovodilaca obrazovnih i predškolskih ustanova predstavlja osnovu za usklađivanje svih institucija sa aktuelnim smjernicama o vakcinaciji. Redovna edukacija rukovodilaca omogućava im da steknu ključna znanja o prevenciji bolesti vakcinama, važnosti kolektivnog imuniteta, kao i o načinima efikasnog komuniciranja sa roditeljima i zaposlenima. Kroz edukaciju, rukovodioci će biti u mogućnosti da donose informisane odluke u vezi sa vakcinacijom i nadgledanjem vakcinalnog statusa djece.

- **Fokus na bolesti koje se preveniraju vakcinama:** U ovoj edukaciji biće naglašena važnost vakcinacije u prevenciji zaraznih bolesti (poput morbila, rubele, tetanusa, hepatitisa) koje mogu imati ozbiljne posljedice po zdravlje djece i šire zajednice. Takođe, objašnjen je koncept **kolektivnog imuniteta** - kada je visok nivo vakcinisanosti u zajednici, to štiti i one koji ne mogu biti vakcinisani zbog medicinskih razloga;
- **Značaj komuniciranja zasnovanog na dokazima:** Edukacija rukovodilaca treba da im omogući da komuniciraju sa roditeljima na temelju naučnih činjenica i relevantnih podataka, razbijajući mitove i dezinformacije o vakcinama;
- **Praćenje vakcinalnog statusa:** Bitno je da rukovodioci imaju jasnu odgovornost, da u skladu sa Zakonom, prate vakcinalni status djece u svojim ustanovama, te da izvještavaju nadležne zdravstvene institucije o stanju obuhvata u kolektivu.

Organizovati edukaciju za vaspitače i nastavnike uživo i putem webinaru

Edukacija za vaspitače i nastavnike treba da pruži sveobuhvatne informacije o vakcinama i njihovoj važnosti, kako bi oni mogli da pravilno komuniciraju sa roditeljima i učenicima o ovoj temi.

- **Fokus na bezbjednost vakcina:** Zaposleni u obrazovnim ustanovama treba da budu edukovani o bezbjednosti vakcina, mogućim neželjenim reakcijama i kako da prepoznaju rane simptome ozbiljnih reakcija. Na taj način, oni mogu pružiti podršku roditeljima koji imaju sumnje i pitanja o vakcinaciji;
- **Kalendar imunizacije:** Kroz edukaciju, vaspitači i nastavnici treba da se upoznaju sa zvaničnim kalendarom imunizacije, što im omogućava da pruže tačne informacije o rokovima i vrstama vakcina koje su potrebne deci u različitim uzrastima;
- **Donošenje odluka zasnovanih na dokazima:** Vaspitači i nastavnici trebaju naučiti kako da se oslanjaju na naučne dokaze kada diskutiraju o vakcinaciji sa roditeljima i djecom, kao i kako da prepoznaju i reše dezinformacije o vakcinama.

Organizovati edukaciju roditelja uživo i putem webinaru

Roditelji igraju ključnu ulogu u procesu vakcinacije jer oni donose odluku o tome da li će vakcinisati svoju djecu. Stoga je važno obezbijediti im relevantne i tačne informacije o vakcinama, čime se povećava šansa za postizanje visokog nivoa vakcinacije u zajednici.

- **Fokus na bezbjednost vakcina:** Edukacija za roditelje treba da obuhvati osnovne informacije o bezbjednosti vakcina, uključujući moguće neželjenim reakcijama, kako bi se roditeljima olakšale njihove sumnje i zabrinutosti;
- **Kalendar imunizacije:** Roditelji trebaju biti upoznati sa kalendarom imunizacije, kako bi znali kada i koje vakcine njihova djeca treba da prime i koji su ključni datumi za vakcinaciju.

Distribuirati vodič *Mala škola vakcinacije* autora dr Jovana Raičevića

Ovaj vodič pruža osnovne informacije o vakcinama i vakcinaciji, te je odličan resurs za roditelje i zdravstvene radnike. Distribucija vodiča tokom prve posjete pedijatru ili u porodilištima omogućava roditeljima da od samog početka imaju pristup verodostojnim informacijama o vakcinama.

- **Objašnjenje i praktične informacije:** Vodič nudi jasna objašnjenja o vrstama vakcina, njihovoj važnosti i bezbjednosti, što roditeljima pomaže da donesu informisane odluke;
- **Rano informisanje roditelja:** Rano informisanje roditelja kroz ovaj vodič doprinosi boljoj pripremljenosti i spremnosti za vakcinaciju njihove djece.

Distribuirati Vodič za imunizaciju trudnica (kreiran uz podršku UNICEF-a)

Imunizacija trudnica je ključna za zaštitu i majke i njenog djeteta. Vodič za imunizaciju trudnica pruža informacije o vakcinama koje su sigurne i preporučljive tokom trudnoće, kao i o važnosti vakcinacije u prevenciji bolesti koje mogu imati ozbiljan uticaj na trudnoću.

- **Uvrstiti imunizaciju kao obaveznu temu u školama za trudnice:** Važno je da trudnice dobiju tačne i naučno zasnovane informacije o vakcinama koje treba da prime tokom trudnoće, kako bi zaštitile sebe i svoju bebu.

Edukacija roditelja djece stranih državljana koji borave u Crnoj Gori

Roditelji koji privremeno borave u Crnoj Gori iz drugih zemalja, sa različitim vakcinacionim praksama, mogu imati nesigurnosti u vezi sa vakcinacijama koje su obavezne u Crnoj Gori. Edukacija ovih roditelja o vakcinama koje su obavezne u Crnoj Gori, kao i o vakcinacijama koje možda nisu bile deo imunizacije u njihovim matičnim zemljama, pomoći će im da pravilno vakcinišu svoju djecu i integrišu ih u sistem zdravstvene zaštite Crne Gore.

- **Obezbijediti informacije na više jezika:** Edukacija treba da bude dostupna na jezicima koji su razumljivi roditeljima iz tih zemalja, kako bi im bila lakša komunikacija i razumijevanje vakcinacionog sistema.

IX. Praćenje, evaluacija i istraživanje u oblasti imunizacija

IX.I. Ažuriranje smjernica i analiza stanja

Praćenje, evaluacija i istraživanje u oblasti imunizacije su ključni procesi koji omogućavaju uspješno sprovođenje vakcinacijskih programa, optimizaciju i unapređenje javnozdravstvene zaštite. Svaka od ovih aktivnosti ima specifičnu ulogu u kontinuiranom poboljšanju vakcinacijskih pristupa i postizanju ciljeva u oblasti prevencije zaraznih bolesti.

Praćenje se odnosi na kontinuirani proces prikupljanja, analize i interpretacije podataka koji omogućavaju uvid u sprovođenje vakcinacijskih programa. Ovaj proces omogućava identifikaciju problema i usmjerava odgovorne institucije da pravovremeno riješe te probleme.

- **Ažuriranje podataka o vakcinaciji:** Praćenje broja vakcinisanih osoba, učestalosti vakcinacija i geografskih regija u kojima su vakcine primenjene.
- **Identifikacija ciljnih grupa:** Praćenje napretka u postizanju ciljeva vakcinacije, kao što su vakcinacija određenih dobnih grupa, rizičnih grupa ili stanovništva u određenim geografskim područjima.
- **Sigurnost vakcina:** Prikupljanje podataka o mogućim neželjenim reakcijama i efektima vakcinacije.

IX.I.II. Redovno ažurirati Vodič za istraživanje i postupanje u slučaju epidemijskog javljanja morbila i ostale vodiče/SMU (pertusis, HPV i dr)

Redovno ažuriranje Vodiča za istraživanje i postupanje u slučajevima epidemijskog javljanja morbila i ostale vodiče/SMU (pertusis, HPV i dr.), predstavlja ključnu aktivnost u okviru javnozdravstvenih strategija koje omogućavaju brzu i efikasnu reakciju na izbijanje zaraznih bolesti. Ažuriranje ovih vodiča omogućava zdravstvenim radnicima da budu informisani o najnovijim smernicama, istraživanjima i preporukama za postupanje u specifičnim situacijama, čime se minimiziraju rizici od širenja epidemija.

IX.I.III. Sprovođenje seroepidemiološke studije o morbilima i rubeli na reprezentativnom uzorku populacije

Sprovođenje seroepidemiološke studije bi dalo stvarni uvid u stanje imuniteta širokih uzrasnih grupa u Crnoj Gori što je veoma važno s obzirom na pad obuhvata vakcinacijom, ali i stanje imuniteta među odraslima koji su nepotpuno vakcinisani. Ovo bi omogućilo bolju pripremljenost i reagovanje kod pojave epidemije i planiranja vakcinacije i među starijim uzrasnim grupama.

X. NAČIN IZVJEŠTAVANJA I EVALUACIJA

Monitoring i evaluacija *Programa mjera za imunizacije 2026-2028 sa Akcionim planom 2026-2028*, obuhvataju praćenje i ocjenu sprovođenja aktivnosti. Monitoring će obavljati Radna grupa koja je formirana od strane Ministarstva zdravlja Rješenjem broj 6-501/25-714/2 od 25. marta 2025. godine, a koja je takođe radila na izradi Programa, tokom perioda njegovog

trajanja. Zadaci Radne grupe su, izrada Programa mjera za imunizaciju 2026-2028 sa Akcionim planom 2026-2028, izrada odgovarajućih informacija, analiza i njihovo dostavljanje Vladi Crne Gore, te izrada obaveznog godišnjeg i završnog izvještaja o Programu mjera za imunizaciju 2026-2028 sa Akcionim planom 2026-2028.

Evaluacija će biti sprovedena po završetku trajanja Programa, kada će Ministarstvo zdravlja angažovati evaluatora za čije potrebe će biti potrebno izdvojiti do 3 000 eura.

XI. INFORMACIJE ZA JAVNOST O CILJEVIMA I OČEKIVANIM UČINCIMA PROGRAMA

Program mjera za imunizacije 2026-2028, prvi put implementiran u Crnoj Gori, predstavlja ključni korak ka zaštiti zdravlja naših građana i izgradnji otpornog zdravstvenog sistema. Ovaj ambiciozni plan ne samo da nastoji unaprijediti procenat vakcinisanih u zemlji, već ima širu viziju u kojoj se prevencija bolesti stavlja u prvi plan kroz edukaciju, dostupnost vakcina i saradnju svih relevantnih aktera. Cilj Programa je jasan - stvoriti bezbjedniji, zdraviji i otporniji društveni sistem kroz sveobuhvatan pristup imunizaciji.

Takođe, jedan od najvažnijih ciljeva Programa je **povećanje obuhvata vakcinacijom** vakcinama u redovnom kalendaru imunizacije, kao i porast broja vakcinisanih među grupama stanovništva koje su u posebnom riziku od određenih bolesti. Kroz uvođenje novih mjera, želimo omogućiti da vakcine stignu do svih građana – od djece koja se tek upisuju u obrazovni sistem, do odraslih i starijih osoba koji se nalaze u povećanom riziku. Vakcinacija je ključna u borbi protiv brojnih ozbiljnih bolesti, a kroz ovaj Program, cilj je da se značajno poveća broj vakcinisanih osoba, čime će se smanjiti rizik od zaraznih bolesti koje mogu imati teške posljedice po zdravlje. Uz to, Program je usmjeren na **prevenciju i eliminaciju vakcinama-preventabilnih bolesti**. Kroz ciljani rad na imunizaciji, nastojimo da smanjimo, a gdje god je to moguće, potpuno eliminišemo bolesti poput morbila, difterije, tetanusa, poliomijelitisa i drugih, koje se mogu spriječiti vakcinacijama. Ovaj cilj će pomoći u izgradnji kolektivne imunosti koja je ključna za zdravlje zajednice.

Program takođe prepoznaje značaj **edukacije i informisanosti**. Jedan od temeljnih izazova sa kojim se suočavamo je sveprisutna dezinformacija u vezi sa vakcinama. Kako bi se smanjila sumnja i strah među građanima, posebna pažnja biće posvećena **informativnim kampanjama i obrazovnim programima**, koji će pomoći ljudima da bolje razumiju prednosti vakcinacije i njenu ključnu ulogu u zaštiti pojedinca i šire zajednice.

Za uspješnu realizaciju ovog Programa, važno je i **poboljšanje dostupnosti vakcina**. Udaljeni i ruralni krajevi neće biti zanemareni, a zdravstvene ustanove širom zemlje biće osnažene kako bi se osigurala ravnomjerna distribucija vakcina.

Konačno, kroz ovaj Program, želimo **jačati kapacitete zdravstvenih sistema**. Ovaj aspekt podrazumijeva obuku zdravstvenih radnika, unapređenje infrastrukture, te poboljšanje opreme za sprovođenje vakcinacije, kako bi proces bio efikasan i siguran.

U konačnom, Program mjera za imunizacije 2026-2028. sa Akcionim planom za period 2026-2028, simbolizuje posvećenost Crne Gore zdravlju svojih građana. Kroz saradnju svih sektora društva – od vladinih institucija, zdravstvenih radnika, edukatora, do građana – stvaramo

sistem koji će štititi našu djecu, odrasle i starije osobe od opasnih bolesti, čime se doprinosi kvalitetu života u cijeloj zemlji. Naša zajednička odgovornost je omogućiti da Crna Gora bude mjesto gdje zdravlje i sigurnost građana imaju prioritet.

XII. AKCIONI PLAN ZA 2026-2028. godinu

OBLAST 1	JAČANJE ZDRAVSTVENOG SISTEMA I INFRASTRUKTURE ZA IMUNIZACIJU					
OPERATIVNI CILJ 1	Povećanje dostupnosti i kvaliteta imunizacije kroz modernizaciju sistema pozivanja, stabilno snabdijevanje vakcinama i jačanje kadrovskih kapaciteta zdravstvenog sistema					
INDIKATOR UČINKA	Uspostavljen SMS i call centar, izrađeni mikroplanovi, osigurana nabavka vakcina, povećana edukacija zdravstvenih radnika i specijalizanata, uvedene stimulacije za uspješke timove					
	Početna vrijednost -193 000 SMS poruka -Mikroplanovi nisu izrađeni -Nisu uvedene stimulacije	Prelazna vrijednost -2% više poslani SMS poruka -Mikroplanovi izrađeni za većinu lokalnih jedinica (npr. 60-80%) -Stimulacije uvedene u nekoliko regija 50-70%	Ciljna vrijednost -200 000 poslanih SMS poruka -Mikroplanovi u potpunosti izrađeni i implementirani na svim nivoima (100%) -Stimulacije uvedene na nacionalnom nivou, dostupne svim uspješnim timovima (100%).			
Aktivnost	Indikator rezultata	Nadležna institucija	Datum početka	Planirani datum završetka	Sredstva planirana za sprovođenje aktivnosti	Izvor finansiranja
1.1. Unaprijediti sistem za masovno slanje SMS poruka roditeljima u vezi termina za imunizaciju	-Broj poslanih SMS poruka na nivou godine; -Broj poslanih SMS poruka po vakcini; -Broj aplikovanih vakcina tokom vikenda nakon poslanih poruka;	-IJZCG; -FZO; -Kompanija koja održava informacijski sistem (MG Soft).	I kvartal 2026	IV kvartal 2028	U 2026 godini- 7 000 € U 2027 godini- 7 000 € U 2028 godini- 7 000 €	Budžet; Telekomunikacioni operateri-donacije
1.2. Uspostaviti nadzor nad Call centrima u domovima zdravlja	-Broj domova zdravlja sa standardizovanim call centrima i obukom osoblja	-Ministarstvo zdravlja	I kvartal 2026	IV kvartal 2028	U 2026 godini- 5 000 € U 2027 godini-5 000 € U 2028 godini-5 000 €	Budžet; UNICEF

1.3. Razviti lokalne/opštinske mikroplanove dodatnih imunizacionih aktivnosti	-Broj razvijenih mikroplanova i sprovedenih dodatnih aktivnosti	-Domovi zdravlja; -Supervizija IJZCG i Ministarstvo zdravlja	I kvartal 2026	IV kvartal 2028	0 €	Budžet
1.4. Obezbijediti dovoljne količine svih vakcina za program imunizacije - rezervna finansijska sredstva za slučaj potrebe za hitnom nabavkom	-Stabilnost u snabdijevanju vakcinama; broj kampanja sustizanja sproveden	-Ministarstvo zdravlja; -FZO; -Montefarm; -IJZCG; -ClnMED.	I kvartal 2026	IV kvartal 2028	U 2026 godini- 100 000 € U 2027 godini- 100 000 € U 2028 godini- 100 000 €	Budžet; Rezervan sredstva u slučaju potrebe (vakcinacije sustizanja uslijed opasnosti od epidemije)
1.5. Organizovati redovne godišnje seminare o imunizaciji	-Broj održanih seminara i broj učesnika prema profilu	-IJZCG kroz sredstva iz programa KME Ministarstva zdravlja.	I kvartal 2026	IV kvartal 2028	U 2026 godini - 20 000 € U 2027 godini - 20 000 € U 2028 godini- 20 000 €	Budžet - KME
1.6. Organizovati ciljanu edukaciju zdravstvenih radnika sa odgovorima na najčešće teme dezinformacija	-Broj edukacija i broj obuhvaćenih zdravstvenih radnika	-IJZCG	I kvartal 2026	IV kvartal 2028	0 €	Budžet; Partneri
1.7. Povećati broj pedijataru i pedijatrijskih sestara kroz specijalizacije i stimulacije	-Broj novih specijalizanata pedijatrije i sestara angažovanih na poslovima imunizacije u domovima zdravlja	-Ministarstvo zdravlja.	I kvartal 2026	IV kvartal 2028	0 €	Budžet
1.8. Uvesti stimulacije za zdravstvene radnike u skladu sa unaprijed definisanim kriterijumima - prije	-Izmjene i dopune Zakona i izmjene i dopune podzakonskih akata; -Broj dodijeljenih stimulacija godišnje	-Ministarstvo zdravlja; -IJZCG	I kvartal 2026	IV kvartal 2027	0 €	Budžet

svega za preporučenu imunizaciju						
1.9. Organizovati redovne sastanke koordinatora imunizacije	-Broj održanih sastanaka (najmanje šest godišnje) i broj učesnika (najmanje 20 po sastanku)	-IJZCG	I kvartal 2026	IV kvartal 2028	0 €	Budžet
1.10. Omogućiti unos svih vakcina u elektronski imunizacioni registar	-Broj vakcina uključenih u elektronski sistem i uspostavljena funkcionalnost unosa prema indikacijama (najmanje pet vakcina - hepB, bjesnilo, tetanus, meningokok, Hib)	-IJZCG; -MG Soft	I kvartal 2026	IV kvartal 2026	20 000 €	Budžet
1.11. Omogućiti uvid u elektronski vakcinalni karton na svim nivoima zdravstvene zaštite za pojedinačnog pacijenta	-Broj institucija sa pristupom vakcinalnom kartonu	-Ministarstvo zdravlja; -IJZCG	I kvartal 2026	IV kvartal 2028	U 2026 godini-1700 € U 2027 godini-1700 € U 2028 godini-1700 €	Budžet; Partneri
1.12. Unaprijediti dostupnost i izgled elektronskog vakcinalnog kartona roditeljima kroz eZdravlje	-Broj aktivnih korisnika i preuzimanja izvještaja	-FZO; -IJZCG; -MG Soft	I kvartal 2026	IV kvartal 2026	0 €	Budžet; Partneri
OBLAST 2	U NAPREĐENJE PRAVNOG I ADMINISTRATIVNOG OKVIRA ZA IMUNIZACIJU					
OPERATIVNI CILJ 2	Usvajanje i efikasna primjena pravnog okvira koji podržava imunizaciju					
INDIKATOR UČINKA	Usvojene i primijenjene izmene zakona i podzakonskih akata o obaveznoj imunizaciji, klasifikaciji i inspeksijskom nadzoru					

	Početna vrijednost Tekst izmjena i dopuna u pripremi, nisu usvojene	Prelazna vrijednost Izmjene i dopune zakona i podzakonskih akata usvojene i stupile na snagu	Ciljna vrijednost Puna primjena usvojenih izmjena i dopuna zakona i podzakonskih akata			
Aktivnost	Indikator rezultata	Nadležna institucija	Datum početka	Planirani datum završetka	Sredstva planirana za sprovođenje aktivnosti	Izvor finansiranja
2.1. Usvojiti izmjene Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti u dijelu koji se odnosi na klasifikaciju imunizacije	-Usvojene izmjene i dopune Zakona	-Ministarstvo zdravlja	I Kvartal 2026	II kvartal 2026	0 €	Budžet
2.2. Usvojiti izmjene Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti u dijelu kojim se reguliše obaveznost imunizaciju za lica određenog uzrasta uslovljavanjem upisa u predškolske ustanove i srednje škole	-Usvojene izmjene i dopune Zakona sa jasno propisanim uslovima	-Ministarstvo zdravlja	I kvartal 2026	II kvartal 2026	0 €	Budžet
2.3. Izraditi Pravilnik o sistematskim pregledima uključujući imunizaciju ili izmjenama i dopunama Pravilnika o imunoprofilaksi regulisati imunizaciju u okviru sistematskih pregleda djece školskog uzrasta	-Usvojen i objavljen pravilnik u Službenom listu, ili usvojene izmjene i dopune Pravilnika o imunoprofilaksi	-Ministarstvo zdravlja	II kvartal 2026	IV kvartal 2026	0 €	Budžet

2.4. Pravno regulisati načine za pozivanje roditelja na vakcinaciju djece	-Usvojene izmjene i dopune Zakona i podzakonskih akata	-Ministarstvo zdravlja	I kvartal 2026	IV kvartal 2026	0 €	Budžet
2.5. Uspostaviti interne procedure za prijavu zdravstvenih radnika koji šire dezinformacije	-Broj prijavljenih i procesuiranih slučajeva	-Svi domovi zdravlja -Ljekarska komora	I kvartal 2026	IV kvartal 2026	0 €	Budžet
2.6. Planirati formiranje kompenzacionog fonda za ozbiljne neželjene događaje nakon vakcinacije	-Izrađen plan i pravni okvir za osnivanje fonda	-Ministarstvo zdravlja; -IJZCG; -CInMED	I kvartal 2026	IV kvartal 2026	5 000 €	Budžet
OBLAST 3	U NAPREĐENJE POTRAŽNJE ZA IMUNIZACIJOM KROZ PROMOCIJU I DRUŠTVENU MOBILIZACIJU					
OPERATIVNI CILJ 3	Povećanje svijesti i povjerenja građana u vakcinaciju kroz komunikaciju, obrazovanje i angažman zajednice					
INDIKATOR UČINKA	Izrađen je strateški plan komunikacije u oblasti imunizacije, sprovedene promotivne kampanje i edukacije za komunikaciju u medijima na temu imunizacije					
	Početna vrijednost Ne postoji strateški plan komunikacije u oblasti imunizacije	Prelazna vrijednost Kreiran nacrt strateškog plana komunikacije u oblasti imunizacije uz razrađene kanale komunikacije i pripremljeno najmanje 50% sadržaja		Ciljna vrijednost Kreirana strategija komunikacije (strateški plan) u oblasti imunizacije, uspostavljeni redovni godišnji sastanci sa predstavnicima medija i zabilježen porast obuhvata vakcinacijom vakcinama iz redovnog kalendara u odnosu na prethodnu godinu		
Aktivnost	Indikator rezultata	Nadležna institucija	Datum početka	Planirani datum završetka	Sredstva planirana za sprovođenje aktivnosti	Izvor finansiranja
3.1. Razviti strateški plan komunikacije za promociju vakcinacije	-Usvojena strateški plan	-Ministarstvo zdravlja; -IJZCG	I 2026 kvartal	IV 2026 kvartal	5 000 €	Budžet; SZO; Partneri

3.2. Proizvesti i distribuirati promotivne materijale (bilborde, postere, flajere, brošure, video sadržaje, materijale za društvene mreže)	-Broj proizvedenih i distribuiranih materijala	-Ministarstvo zdravlja; -IJZCG	I 2026 kvartal	IV 2028 kvartal	Za 2026 godini - 10 000 € Za 2027 godini - 10 000 € Za 2028 godini - 10 000 €	Budžet; SZO; UNICEF; Partneri
3.3. Edukacija glasnogovornika i zdravstvenih radnika za javne nastupe i kriznu komunikaciju u oblasti imunizacije i vakcinama preventabilnih bolesti	-Broj obučanih glasnogovornika i zdravstvenih radnika	-Ministarstvo zdravlja; -IJZCG	I 2026 kvartal	IV kvartal 2028	U 2026 godini - 10 000 € U 2027 godini - 10 000 € U 2028 godini - 10 000 €	Budžet; SZO; UNICEF; Partneri
OBLAST 4	EDUKACIJA I PODRŠKA RODITELJIMA I CILJANIM GRUPAMA					
OPERATIVNI CILJ 4	Osnaživanje roditelja i drugih ciljanih grupa kroz pružanje tačnih informacija i podrške u vezi sa vakcinacijom					
INDIKATOR UČINKA	Organizovani godišnji edukativni sastanci sa školama, roditeljima, učenicima i manjinskim zajednicama, uz distribuciju edukativnih vodiča					
	Početna vrijednost Nije održan sastanak sa rukovodocima obrazovnih institucija u tekućoj godini; Nije održan sastanak sa predstavnicima RAE, ukrajinske, ruske i turske zajednice u Crnoj Gori; Nisu distribuirani edukativni vodiči „Mala škola vakcancije“	Prelazna vrijednost Održan godišnji sastanak sa rukovodocima obrazovnih institucija u tekućoj godini; Održan sastanak sa predstavnicima RAE, ukrajinske, ruske i turske zajednice u Crnoj Gori; Distribuirani edukativni vodiči „Mala škola vakcancije“ roditeljima sve novorođene djece u tekućoj godini Održane edukacije za roditelje i učenike	Ciljna vrijednost Održan godišnji sastanak sa rukovodocima obrazovnih institucija u tekućoj godini; Održan sastanak sa predstavnicima RAE, ukrajinske, ruske i turske zajednice u Crnoj Gori u svim opštinama gdje zajednice postoje; Distribuirani edukativni vodiči „Mala škola vakcancije“ roditeljima sve novorođene djece u tekućoj godini; Održane edukacije za roditelje i učenike srednje škole na temu HPV vakcinacije u tekućoj godini u svim opštinama u tekućoj godini			

	roditeljima sve novorođene djece u tekućoj godini; Nisu održane edukacije za roditelje i učenike srednje škole na temu HPV vakcinacije u tekućoj godini	srednje škole na temu HPV vakcinacije u tekućoj godini				
Aktivnost	Indikator rezultata	Nadležna institucija	Datum početka	Planirani datum završetka	Sredstva planirana za sprovođenje aktivnosti	Izvor finansiranja
4.1. Organizovati edukaciju rukovodilaca predškolskih i školskih ustanova najmanje jednom godišnje	-Broj održanih edukacija i obuhvaćenih ustanova	-Ministarstvo prosvjete nauke i inovacija; -IJZCG	I kvartal 2026	IV kvartal 2028	Za 2026 godini - 650 € Za 2027 godini - 650 € Za 2028 godini - 650 €	Budžet
4.2. Organizovati edukaciju roditelja, vaspitača i nastavnika uživo i putem webinara	-Broj održanih edukacija i broj učesnika	-IJZCG; -Domovi zdravlja	I kvartal 2026	IV kvartal 2028	0 €	Budžet
4.3. Organizovati edukaciju učenika srednjih škola uživo i putem webinara	-Broj održanih edukacija i broj učesnika	-IJZCG; -Domovi zdravlja	I kvartal 2026	IV kvartal 2028	Za 2026 godini - 10 000 € Za 2027 godini - 10 000 € Za 2028 godini - 10 000 €	Budžet; SZO
4.4. Distribuirati edukativne vodiče (Mala	-Broj distribuiranih vodiča	-Ministarstvo zdravlja; -Domovi zdravlja;	I kvartal 2026	IV kvartal 2028	U 2026 godini – 5 000 €	Budžet

škola vakcinacije, vodič za trudnice, informacije za strane državljane)		-IJZCG			U 2027 godini - 5 000 € U 2028 godini 5 000 €	
OBLAST 5	PRAĆENJE I ISTRAŽIVANJE U OBLASTI IMUNIZACIJA					
OPERATIVNI CILJ 5	Do kraja 2026 godine ažurirati i distribuirati SMU (standardne metodološke upute) o sprovođenju imunizacije i nadzoru nad neželjenim događajima nakon imunizacije					
INDIKATOR UČINKA	Kreirati SMU o sprovođenju imunizacije, Kreirana/ažurirana SMU u vakcinama preventabilnih oboljenja (morbili, pertusis, mumps); Sprovedena seroepidemiološka studija o morbilima i rubeli na reprezentativnom uzorku					
	Početna vrijednost Nije izrađeno SMU o sprovođenju imunizacije Nije izrađen SMU o postupanju kod pojave mumpsa u epidemijskoj formi Nije sprovedena seroepidemiološka studija o morbilima i rubeli	Prelazna vrijednost Formirana struktura SMU o sprovođenju imunizacije Ažurirani SMU o postupanju kod pojave pertusisa i morbila Izrađen protokol studije, nabavljeni reagenski, formiran istraživački tim	Ciljna vrijednost Izrađeno SMU o sprovođenju imunizacije Izrađen SMU o postupanju kod pojave mumpsa u epidemijskoj formi Sprovedena seroepidemiološka studija o morbilima i rubeli			
Aktivnost	Indikator rezultata	Nadležna institucija	Datum početka	Planirani datum završetka	Sredstva planirana za sprovođenje aktivnosti	Izvor finansiranja
5.1. Kreirati i ažurirati SMU o sprovođenju imunizacije, hladnom lancu, nadzoru nad NDNI, suportativnoj superviziji	-Broj ažuriranih smjernica i sprovedenih analiza	-IJZCG; -Montefarm; -CInMED	I kvartal 2026	IV kvartal 2028	U 2026 godni - 8 000 € U 2027 godini 8 000 € U 2027 godini 8 000 €	Budžet UNICEF

5.2. Redovno ažurirati vodiče/SMU za istraživanje i postupanje u slučaju epidemija (morbili, pertusis, HPV...)	-Broj ažuriranih vodiča i njihova dostupnost	-IJZCG	I kvartal 2026	IV kvartal 2028	0 €	Budžet
5.3. Sprovesti seroepidemiološku studiju o morbilima i rubeli	-Izveštaj seroepidemiološke studije objavljen	-IJZCG	I kvartal 2026	IV kvartal 2028	U 2026 godini - 15 000 € U 2027 godini - 15 000 € U 2028 godini - 15 000 €	Budžet SZO
						Ukupno
						607,050 00 €

XIII LITERATURA

1. **Institut za javno zdravlje Crne Gore.** Izvještaj o sprovedenim imunizacijama u Crnoj Gori, tokom 2024.godne;
2. **Ministarstvo zdravlja Crne Gore.** Godišnji izvještaji o imunizaciji u Crnoj Gori 2010–2024. Podaci dostupni na zvaničnom sajtu Ministarstva zdravlja Crne Gore;
3. **Nacionalna strategija održivog razvoja Crne Gore do 2030. godine (NSOR 2030).** Ministarstvo održivog razvoja i turizma Crne Gore;
4. **Nacionalna strategija razvoja digitalnog zdravlja 2024-2028.** Ministarstvo zdravlja Crne Gore;
5. **Pravilnik o uslovima i načinu sprovođenja obavezne imunoprofilakse i hemioprofilakse protiv određenih zaraznih bolesti,** (Službeni list Crne Gore, br. 36/20, 35/22, 15/23, 22/23, 07/24, 09/24, 37/24, 07/25);
6. **Program za nadzor i kontrolu vektora 2023-2025.** Ministarstvo zdravlja;
7. **Evropska agenda imunizacije 2030 (EIA2030),** Regionalna strategija SZO za Evropu koja prilagođava globalnu agendu imunizacije specifičnim potrebama evropskih zemalja;
8. **UNICEF Crna Gora.** Analiza ključnih uzroka niskog obuhvata imunizacijom i Plan za unapređenje imunizacije u opštinama Berane, Budva i Cetinje. Podaci i izvještaji UNICEF-a, 2023;
9. **Zakon o lijekovima,** (Službeni list Crne Gore, br. 80/20, 84/24, 35/25);
10. **Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti,** (Službeni list Crne Gore, br. 12/2018, 64/2020, 59/2021, 84/2024);
11. **Zakon o zdravstvenoj zaštiti,** (Službeni list Crne Gore, br. 3/16, 39/16, 2/17, 44/18, 24/19, 82/20, 8/21, 3/23, 48/24, 77/24, 84/24);
12. **Strategija razvoja zdravstva 2023-2027.** Ministarstvo zdravlja Crne Gore.